La Travesía
del Hilo

La Travessia
del Fil

ÍNDICE | ÍNDEX

1. Bienvenida 3
   Benvinguda 3
2. La Travesía del Hilo 4
   La Travessia del Fil 4
3. Introducción: 5
   introducció: 5
      Las Arpilleras Chilenas 5
      Les Arpilleres Xilenes 7
      La Multiculturalidad en la Escuela 8
      La Multiculturalitat en l'Escola 9
4. Objetivos 11
   Objectius . 11
5. Metodología: 12
   Metodologia: 12
      Fases Metodológicas 12
      Fases metodològiques 13
      Integración de las Familias 13
      Integració de les famílies 14
      Incluir sin Señalar 15
      Incloure sense assenyalar 16
      Manos-Corazón-Pensamiento 18
      Mans-Cor-Pensament 19
      El aula para la práctica Textil 20
      L'aula per a la pràctica tèxtil 21
6. Ciclos y cruces Curriculares 22
   Cicles i Encreuaments curriculars 23
7. Ejes de Trabajo: 25
   Eixos de treball: 25
      I El Hilo de la Historia 27
      I. El Fil de la Història 27
      II Rutas Textiles 34
      II. Rutes Tèxtils 34
      III El Archivo Emotivo 42
      III. L'Arxiu Emotiu 43
8. Actividades Complementarias 48
   Activitats complementàries 48
9. Materialidades 56
   Materialitats 57
10. Nociones básicas para una creación textil 58
    Nocions bàsiques per a una creació tèxtil 58
11. Artista / Mediadora 62
    Artista / Mediadora 62

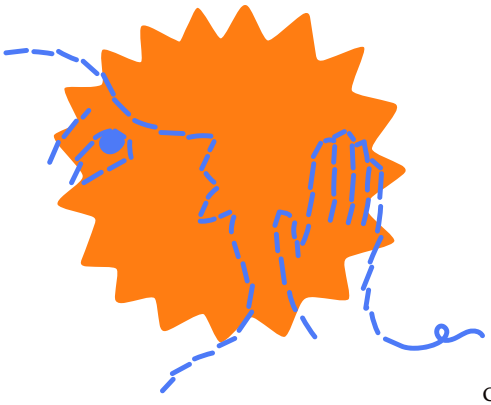

LA TRAVESÍA DEL HILO

LA TRAVESSIA DEL FIL

Viviana Ramírez

Nacen manos costureras
corta y cose con esmero
con aguja y costurero
que entrecruza las fronteras
de memorias muy viajeras
de puntadas caminantes
valiente pulso migrante
vas recordando tu trecho
al revés y al derecho
con textiles deslumbrantes.

Dibujan grandes aventuras
las puntadas hilvanadas
cuentan cuentos de la nada
convertida en escritura
ya revelan la cultura
coloridas y gentiles
son narrativas textiles
con tu maestra sin igual
aprenderás este ritual
de puntadas y sentires.

Ven y respira profundo
la costura está en la sala
desplegando nuestras alas
ilustramos todo el mundo
en este instante fecundo
al hacer podrás unir
el pensar con el sentir
y con gran sabiduría
ya bordando maestría
hoy te invito a compartir

De hebra, color y dedales
¡fragmentos textiles verás!
¡con retazos te asombrarás!
de historias originales.
Se hilvanan los materiales
llegan con ritmo y estilo
tijeras con todo su filo
recortan fragmentos de vida
le damos la bienvenida
A “La Travesía del Hilo”

Naixen mans costureres,
talla i cus amb cura
amb agulla i costurer
que encreua les fronteres
de memòries molt viatgeres.
De puntades caminants,
valent pols migrant
vas recordant el teu tret
al revés i al dret
amb tèxtils llampants.

Dibuixen grans aventures
les puntades embastades,
conten contes del no-res
convertit en escriptura,
ja revelen la cultura.
Acolorides i gentils
són narratives tèxtils,
amb esta mestra sense igual
aprendràs este ritual
de puntades i sentiments.

Vine i respira profund,
la costura està en la sala,
desplegant les nostres ales
il·lustrem tot el món
en este instant fecund.
En fer-ho podràs unir
pensar amb sentir
i amb una saviesa gran
i el mestratge brodant,
hui et convide a compartir.

De bri, color i didals
fragments tèxtils voràs!
Amb retalls et sorprendràs!
D’històries originals
s’embasten els materials.
Arriben amb ritme i estil
tisores amb tot el seu fil,
retallen fragments de vida,
donem la benvinguda
a “La Travessia del fil”.

La Travesía del Hilo: Rutas Textiles en la Escuela, es una propuesta de mediación cultural, creada para acompañar a los docentes de educación primaria en el desarrollo de prácticas textiles que les permitan de manera creativa y participativa, narrar, explorar y archivar las memorias migrantes de la comunidad educativa y promover los derechos humanos en la escuela.

La propuesta centra su trabajo en tres ejes: I El Hilo de la Historia, II Rutas Textiles y III El Archivo Emotivo. Cada uno de estos ejes ofrece universos amplios y expansivos para la creación y exploración de posibilidades artístico-pedagógicas capaces de adaptarse a la diversidad cultural presente en las escuelas de la Comunidad Valenciana.

Esta propuesta de mediación cultural, está inspirada en Las Arpilleras Chilenas, una práctica textil promotora de derechos humanos y memorias colectivas, un lenguaje cotidiano donde se entrelazan las labores domésticas como coser, planchar, medir o cortar con saberes ancestrales y experiencias de reciclaje textil. En estas prácticas los docentes encontrarán una metodología flexible, ejemplos prácticos y materiales replicables para fomentar el pensamiento crítico, la inclusión y la empatía en sus aulas.

"Travessies del Fil: Rutes Tèxtils a l'Escola" és una proposta de mediació cultural, creada per a acompanyar els docents d'Educació Primària en el desenrotllament de pràctiques tèxtils que els permeten, de manera creativa i participativa, narrar, explorar i arxivar les memòries migrants de la comunitat educativa i promoure els drets humans en l'escola.

La proposta centra el seu treball en tres eixos: I. El Fil de la Història; II. Rutes Tèxtils, i III. L'Arxiu Emotiu. Cada un d'estos eixos oferix universos amplis i expansius per a la creació i exploració de possibilitats artístico-pedagògiques capaces d'adaptar-se a la diversitat cultural present en les escoles de la Comunitat Valenciana.

Esta proposta de mediació cultural està inspirada en les Arpilleres Xilenes, una pràctica tèxtil promotora de drets humans i memòries col·lectives, un llenguatge quotidià en què s'entrellacen les labors domèstiques, com ara cosir, planxar, mesurar o tallar, amb sabers ancestrals i experiències de reciclatge tèxtil. En estes pràctiques els docents trobaran una metodologia flexible, exemples pràctics i materials reproduïbles per a fomentar el pensament crític, la inclusió i l'empatia en les seues aules.

Pieza Textil /Peça tèxtil: *La Ruta de las Creadoras*
Artista: *Mayra Olivares Hueta*

LAS ARPILLERAS CHILENAS

Las Arpilleras Chilenas, surgen en Chile en la dictadura cívico-militar entre los años 1973 y 1990.

En un contexto de violencia y represión, cientos de personas buscaron a sus familiares detenidos y desaparecidos, sin obtener respuesta, hechos que actualmente siguen siendo materia de investigaciones y procesos judiciales.

El Comité pro Paz que años más tarde se convirtió en La Vicaría de la Solidaridad de la iglesia católica, se convirtió en un punto de encuentro para estos familiares, en ese lugar encontraron asesoría judicial y apoyo psicológico. Sin embargo, las profesionales que dirigían estas asesorías y apoyos no daban abasto con la cantidad de personas que llegaba diariamente a las instalaciones de la Vicaría.

Gloria Torres, abogada de la vicaría contactó a su amiga Valentina Bone, artista plástica, para que le ayudará con algún taller artístico que les permitiera contener a todas esas mujeres que estaban pasando por momentos horrorosos de dolor y desesperación. Valentina aceptó el desafío y creó un taller textil inspirado en la mola panameña, el patchwork y la almazuela española, en ese espacio puso sobre la mesa, hilos, agujas, lanas, retazos de tela y muchos sacos harineros de arpillera, que encontró desocupados.

Las arpilleristas, son las mujeres participantes del taller, narraron sus vivencias con las telas. Este taller no solo fue un espacio de arte que les ayudó a expresar sus dolores, sino que se convirtió en una fuente de trabajo y en una denuncia por la verdad y la justicia. Años más tarde, redes internacionales posibilitaron la salida clandestina de estas obras y las arpilleras viajaron por el mundo contando la historia de un país que estaba silenciado a la fuerza.

Las Arpilleras son creaciones textiles sobre yute de 40 X 40 cm aproximadamente, donde se sobreponen trozos de telas usadas que se bordan con hilos y lanas. Todo se hace a mano, en su reverso se deja un bolsillo para un mensaje y se terminan los bordes con hilos más gruesos. Sobresalen en algunas arpilleras muñecas que dan volumen a las piezas textiles, estas muñecas pueden ser humanos o animales y representan los personajes de la narración.

Muchas de las arpilleras son anónimas, la principal razón de sus anonimatos, se debe al resguardo de sus identidades en contextos dictatoriales, sin embargo, con el regreso a la democracia, el reconocimiento público de las creadoras y de su aporte patrimonial, sigue siendo una tarea en curso.

Las arpilleras chilenas han inspirado a muchos campos de investigación, tanto académicos como aplicados. Actualmente las dimensiones de las arpilleras siguen encontrando resonancia, en distintos colectivos de mujeres en el mundo, como en el grupo de Arpilleras de la Fundació Ateneu Sant Roc en España, Conflict Textiles de Roberta Bacic en Irlanda, la Asociación Camina y su proyecto ¡Enfila! en Senegal, las Bordadeiras do Alto Alegre do Brasil y Mrembo África en Kenia entre muchas otras.

En los últimos años, la creación textil ha sido revalorizada en diversos contextos pedagógicos por su capacidad de promover derechos humanos y componer memorias colectivas.

En el ámbito escolar, esta práctica ha encontrado espacios significativos a través de iniciativas que promueven una educación artística situada y transformadora. Travesía del Hilo: Rutas Textiles en la Escuela, pone al servicio de los docentes una guía didáctica y una caja de recursos textiles, una que permiten ampliar el registro artístico-pedagógico, generando cruces curriculares y siendo capaz de adaptar las actividades a cada nivel de la educación primaria.

LES ARPILLERES XILENES

Les Arpilleres Xilenes sorgixen a Xile en la dictadura cívico-militar entre els anys 1973 i 1990.
En un context de violència i repressió, centenars de persones van buscar els seus familiars detinguts i desapareguts sense obtindre resposta, fets que actualment continuen sent matèria d'investigacions i processos judicials.

El Comité pro Paz, que anys més tard es va convertir en La Vicaría de la Solidaridad de l'Església Catòlica, es va convertir en un punt de trobada per a estos familiars, en eixe lloc van trobar assessoria judicial i suport psicològic. No obstant això, les professionals que dirigien estes assessories i suports no donaven l'abast amb la quantitat de persones que arribava diàriament a les instal·lacions de La Vicaría.

Gloria Torres, advocada de La Vicaría, va contactar amb la seua amiga Valentina Bone, artista plàstica, perquè l'ajudara amb algun taller artístic que els permetera contindre totes eixes dones que estaven passant per moments horrorosos de dolor i desesperació. Valentina va acceptar el desafiament i va crear un taller tèxtil inspirat en la mola panamenya, el patchwork i l'almazuela espanyola. En eixe espai va posar sobre la taula fils, agulles, llanes, retalls de tela i molts sacs fariners d'arpillera sense ús que va trobar.

Les arpilleristes són les dones participants del taller; van narrar amb les teles les seues vivències. Este taller no va ser només un espai d'art que els va ajudar a expressar els seus dolors, sinó que es va convertir en una font de treball i en una denúncia per la veritat i la justícia. Anys després, xarxes internacionals van possibilitar l'eixida clandestina d'estes obres i les arpilleres van viatjar pel món contant la història d'un país que estava silenciat a la força.

Les arpilleres són creacions tèxtils sobre jute de 40 x 40 cm aproximadament, a on se sobreposen trossos de teles usades que es broden amb fils i llanes. Tot es fa a mà, en el revers es deixa una butxaca per a un missatge i s'acaben les vores amb fils més gruixuts. Sobreïxen en algunes arpilleres nines que donen volum a les peces tèxtils, estes nines poden ser humanes o animals i representen els personatges de la narració.

Moltes de les arpilleres són anònimes. La principal raó d'estos anonimats es deu al resguard de les seues identitats en contextos dictatorials, no obstant això, amb el retorn a la democràcia, el reconeixement públic de les creadores i de la seua aportació patrimonial continua sent una tasca en curs.

Les Arpilleres Xilenes han inspirat molts camps d'investigació, tant acadèmics com aplicats. Actualment les dimensions de les arpilleres continuen tenint ressonància en diferents col·lectius de dones arreu del món, com en el grup Arpilleres de la Fundació Ateneu Sant Roc, a Espanya; Conflict Textiles de Roberta Bacic, a Irlanda; l'associació Camina Senegal i el seu projecte "Enfila!", al Senegal; les Bordadeiras de Alto Alegre, del Brasil, i Mrembo Africa a Kenya, entre moltes altres.

En els últims anys, la creació tèxtil ha sigut revalorada en diversos contextos pedagògics per la capacitat que té de promoure drets humans i compondre memòries col·lectives.

En l'àmbit escolar, esta pràctica ha trobat espais significatius a través d'iniciatives que promouen una educació artística situada i transformadora. "Travessies del Fil: Rutes Tèxtils a l'Escola" posa al servici dels docents una guia didàctica i una caixa de recursos tèxtils, que permeten ampliar el registre artístico-pedagògic, generant encreuaments curriculars i sent capaç d'adaptar les activitats a cada nivell de l'Educació Primària.

Valentina Bone

LA MULTICULTURALIDAD EN LA ESCUELA

La multiculturalidad en diversas escuelas de la Comunidad Valenciana son un elemento cotidiano y al mismo tiempo un desafío pedagógico y social de gran relevancia. Las aulas, que años atrás tenían una composición mucho más homogénea en cuanto a idiomas, costumbres y referentes culturales, hoy se transforman en espacios donde conviven infancias provenientes de distintas latitudes, lenguas y tradiciones.

Para no minimizar la cultura migrante en la escuela únicamente a los acentos diferentes o celebraciones festivas variadas, es importante complejizar sus aristas y comprender que existen diferentes tipos de motivaciones por las cuales las personas adultas deciden migrar, existen migraciones forzadas, climáticas y por conflictos armados en muchas ocasiones, esas niñas y niños recién llegados, portan historias marcadas por duelos migratorios, por la adaptación lingüística a un nuevo entorno y en el caso de sus familias, están marcadas por la precariedad económica y/o la sobrevivencia.

Pueden cohabitar otras razones para migrar como nuevas oportunidades laborales, desafíos intelectuales o de aventuras, continuidad de estudias o procesos creativos, que responden a tiempos determinados, que son voluntarias y que no están precarizadas, Así como también dentro del aula podemos encontrar movilidades locales entre comunidades dentro de un mismo territorio y que están presente a lo largo de la historia familiar.

Estas diversas realidades de migración se encuentran en la escuela como el primer espacio de socialización donde estas diferencias se visibilizan y, a su vez, pueden ser reconocidas y valoradas. Construir un relato de inclusión amplio y diverso influye en la manera en que el alumnado migrante se vincula con sus compañeros y en la percepción que el resto del grupo construye sobre ellos, reconocer estas migraciones como un valor y reforzar el derecho a la diferencia es también construir escuela situada, para ello se requiere una mirada pedagógica profunda

donde se trabajen activamente la equidad, el respeto y la corresponsabilidad entre todos los miembros de la comunidad educativa.

La inclusión nace cuando cada estudiante siente que su identidad es vista, escuchada y respetada y que no necesita ocultar su lengua materna, su manera de vestir o los relatos de su familia para ser aceptado, que su comunidad se interesa por su origen y que los reconoce como un aporte al colectivo.

Para alcanzar ese clima de convivencia, es esencial cultivar una pedagogía de la escucha y del reconocimiento mutuo, metodologías como La Travesía del Hilo: Rutas Textiles en la Escuela ofrece universos dóciles y creativos capaz de incorporar cuentos y canciones de diferentes culturas, así como abrir espacios de diálogo con las familias, que quieran compartir sus saberes, enriquecer las prácticas escolares y romper estereotipos hegemónicos.

Las escuelas de la Comunidad Valenciana, en este sentido, tienen la oportunidad de convertirse no solo en un aula académica, sino en un laboratorio social y cultural donde se forjen las bases de una ciudadanía respetuosa, intercultural y abierta.

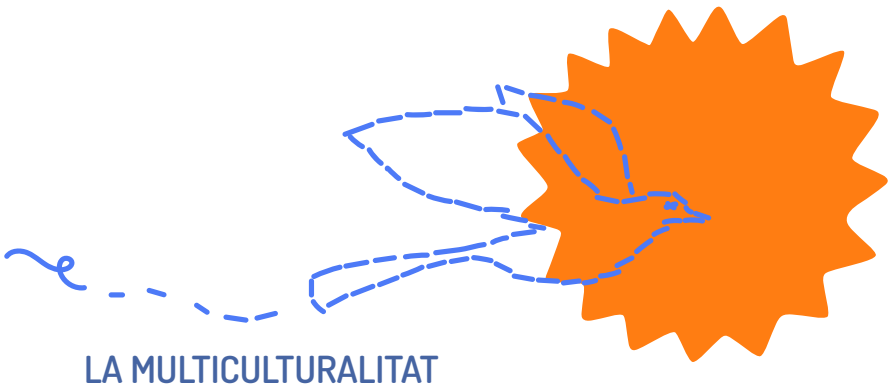

LA MULTICULTURALITAT EN L'ESCOLA

La multiculturalitat en diverses escoles de la Comunitat Valenciana és un element quotidià i, al mateix temps, un desafiament pedagògic i social de gran rellevància. Les aules, que anys arrere tenien una composició molt més homogènia quant a idiomes, costums i referents culturals, hui es transformen en espais a on conviuen infàncies provinents de diferents latituds, llengües i tradicions.

Per a no minimitzar la cultura migrant en l'escola únicament als accents diferents o les celebracions festives variades, és important fer-ne més complexes les arestes i comprendre que hi ha diferents classes de motivacions per les quals les persones adultes decidixen migrar: hi ha migracions forçades, climàtiques i per conflictes armats en moltes ocasions; eixes xiquetes i xiquets nouvinguts porten històries marcades per dols migratoris, per l'adaptació lingüística a un nou entorn i, en el cas de les seues famílies, estan marcades per la precarietat econòmica i/o la supervivència.

Poden cohabitar altres raons per a migrar, com ara noves oportunitats laborals, desafiaments intel·lectuals o d'aventures, continuïtat d'estudis o processos creatius, que responen a temps determinats, que són voluntàries i que no estan precaritzades. També, dins de l'aula, podem trobar mobilitats locals entre comunitats dins d'un mateix territori i que estan presents al llarg de la història familiar.

Estes realitats diverses de migració es troben en l'escola com el primer espai de socialització a on estes diferències es visibilitzen i, al seu torn, poden ser reconegudes i valorades. Construir un relat d'inclusió ampli i divers influïx en la manera en què l'alumnat migrant es vincula amb els seus companys i en la percepció que la resta del

grup construïx sobre ells. Reconéixer estes migracions com un valor i reforçar el dret a la diferència és també construir escola situada, per a fer-ho es requerix una mirada pedagògica profunda en la qual es treballen activament l'equitat, el respecte i la corresponsabilitat entre tots els membres de la comunitat educativa.

La inclusió naix quan cada estudiant sent que la seua identitat és vista, escoltada i respectada i que no necessita ocultar la llengua materna, la manera que té de vestir o els relats de la seua família per a ser acceptat, que la seua comunitat s'interessa pel seu origen i que els reconeix com una aportació al col·lectiu.

Per a aconseguir eixe clima de convivència és essencial cultivar una pedagogia de l'escolta i del reconeixement mutu, metodologies com "Travessies del Fil: Rutes Tèxtils a l'Escola" oferixen universos dòcils i creatius capaços d'incorporar contes i cançons de cultures diferents, així com obrir espais de diàleg amb les famílies que vullguen compartir els seus sabers, enriquir les pràctiques escolars i trencar estereotips hegemònics.

Les escoles de la Comunitat Valenciana, en este sentit, tenen l'oportunitat de convertir-se no només en una aula acadèmica, sinó en un laboratori social i cultural a on es forgen les bases d'una ciutadania respectuosa, intercultural i oberta.

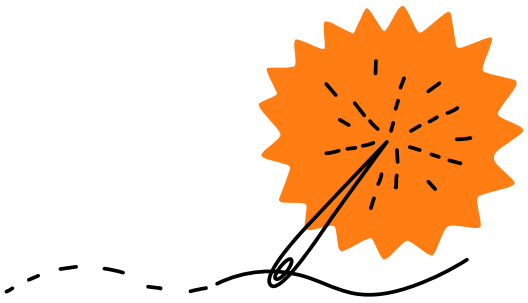

1. Fomentar la mediación cultural y el diálogo intercultural, promoviendo un intercambio de experiencias y relatos sobre migraciones y diversidad en la comunidad educativa, utilizando el arte textil como espacio de encuentro y expresión.

2. Valorar el arte textil como patrimonio y herramienta de memoria, rescatando técnicas inspiradas en las arpilleras chilenas para narrar historias colectivas, reconociendo el textil como un lenguaje común y patrimonio cultural vivo, ecológico y conectado con el presente.

3. Desarrollar la creatividad y la identidad a través de la práctica artística, impulsando la creatividad, la expresión de identidades y el trabajo colaborativo mediante la creación de piezas textiles que alberguen las rutas migratorias y micro-narrativas propias de una escuela.

4. Archivar y compilar las rutas textiles creadas por el alumnado mediante proyectos colectivos, como murales o libros textiles, que recojan y den visibilidad a las micro-narrativas migrantes y las experiencias compartidas en el aula.

1. Fomentar la mediació cultural i el diàleg intercultural, promovent un intercanvi d'experiències i relats sobre migracions i diversitat en la comunitat educativa, utilitzant l'art tèxtil com a espai de trobada i expressió.

2. Valorar l'art tèxtil com a patrimoni i ferramenta de memòria, rescatant tècniques inspirades en les arpilleres xilenes per a narrar històries col·lectives, reconeixent el tèxtil com un llenguatge comú i patrimoni cultural viu, ecològic i connectat amb el present.

3. Desenrotllar la creativitat i la identitat a través de la pràctica artística, impulsant la creativitat, l'expressió d'identitats i el treball col·laboratiu mitjançant la creació de peces tèxtils que alberguen les rutes migratòries i micronarratives pròpies d'una escola.

4. Arxivar i compilar les rutes tèxtils creades per l'alumnat mitjançant projectes col·lectius, com ara murals o llibres tèxtils, que arrepleguen les micronarratives migrants i les experiències compartides en l'aula i els donen visibilitat.

FASES METODOLÓGICAS

La Travesía del hilo invita a recorrer un proceso metodológico que se despliega en cuatro fases entrelazadas, comienza con el acercamiento a los conceptos claves, continua con un proceso de investigación, sigue con la creación textil y concluye con el archivo colectivo de las piezas creadas. Las 4 fases que conforman el método, se repiten en los ejes de trabajo de la guía que son: El Hilo de la Historia, las Rutas Textiles y El Archivo Emotivo. Cada eje posee diferencias que nutren la experiencia del aprendizaje significativo.

A continuación se desarrolla cada una de las fases de la metodología de trabajo:

I Fase Estudio de conceptos claves: aquí se exploran las ideas que nacen de los ejes de trabajo, conectados cuidadosamente con los contenidos curriculares y planteados a través de preguntas detonadoras adaptadas a cada nivel educativo. Esta apertura sirve como punto de partida para despertar la curiosidad, el pensamiento crítico y una mirada reflexiva sobre las culturas, los materiales y los saberes que se van a investigar.

II Fase Procesos de Investigación: este proceso es activo y significativo, el estudiantado no solo consulta archivos, realiza entrevistas o registros visuales, sino que se convierte en protagonista de su propio aprendizaje. Indagar en historias personales y familiares, seleccionar y categorizar el material encontrado o compartir hallazgos en el aula, deja entrar un universo de relatos y memorias, enriqueciendo el contenido desde lo vivencial y permitiendo que cada uno encuentre su voz singular dentro del grupo.

III Fase Creación Textil: ese momento es donde el todo lo reflexionado e investigado se vuelve tangible. Los hilos, las telas, las manos en movimiento son el lenguaje con el que las ideas y las emociones se materializan en creaciones textiles. En este espacio la expresión individual el aula se transforma en un taller de experimentación, donde los soportes pueden ser diversos y cada proyecto es tan único como quien lo firma.

IV Fase Archivo Colectivo: este momento es para poner en común las piezas creadas y documentar el recorrido vivencial y emocional de cada estudiante de manera colectiva, para registrar y conservar, nos permite sintetizar el aprendizaje de manera significativa, valorando no solo el resultado final sino el camino transitado, los gestos, las preguntas y los afectos tejidos en el trayecto.

FASES METODOLÒGIQUES

"Travessies del fil" convida a recórrer un procés metodològic que es desplega en quatre fases entrellaçades, comença amb l'acostament als conceptes clau, continua amb un procés d'investigació, seguix amb la creació tèxtil i conclou amb l'arxiu col·lectiu de les peces creades. Les 4 fases que conformen el mètode es repetixen en els eixos de treball de la guia, que són: El Fil de la Història, Rutes Tèxtils i L'Arxiu Emotiu. Cada eix té unes diferències que nodrixen l'experiència de l'aprenentatge significatiu.

A continuació, es desplega cada una de les fases de la metodologia de treball:

Fase I. Estudi de conceptes clau: ací s'exploren les idees que naixen dels eixos de treball, connectats acuradament amb els continguts curriculars i plantejats a través de preguntes detonadores adaptades a cada nivell educatiu. Esta obertura servix com a punt de partida per a despertar la curiositat, el pensament crític i una mirada reflexiva sobre les cultures, els materials i els sabers que s'investigaran.

Fase II. Processos d'investigació: este procés és actiu i significatiu, l'estudiant no només consulta arxius, realitza entrevistes o registres visuals, sinó que es convertix en protagonista del seu propi aprenentatge. Indagar en històries personals i familiars, seleccionar i categoritzar el material trobat o compartir troballes en l'aula deixa entrar un univers de relats i memòries, enriquix el contingut des del vessant vivencial i permet que cada u trobe la seua veu singular dins del grup.

Fase III. Creació tèxtil: és el moment en què tot el que s'ha reflexionat i investigat es torna tangible. Els fils, les teles, les mans en moviment són el llenguatge amb el qual les idees i les emocions es materialitzen en creacions tèxtils. En este espai d'expressió individual, l'aula es transforma en un taller d'experimentació, a on els suports poden ser diversos i cada projecte és tan únic com qui el firma.

Fase IV. Arxiu col·lectiu: este moment és per a posar en comú les peces creades i documentar el recorregut vivencial i emocional de cada estudiant de manera col·lectiva, per a registrar i conservar. Ens permet sintetitzar l'aprenentatge de manera significativa, valorant no només el resultat final, sinó el camí transitat, els gestos, les preguntes i els afectes teixits en el trajecte.

LA INTEGRACIÓN DE LAS FAMILIAS

Un eje fundamental de esta propuesta es la inclusión de las familias, cuya presencia transforma la escuela en un espacio verdaderamente público e integrador. Involucrar a madres, padres, abuelas en actividades puntuales o en todo el proceso, para muchas familias, acercarse a la escuela y compartir con los niños y docentes es profundamente valioso y transforma la vivencia escolar en una comunidad de cuidado y alegría. Abrir las puertas a su participación es reconocer que en la educación, todos tenemos algo que aportar y que una escuela viva se nutre de la diversidad, el compromiso y la emoción compartida.

En la primera fase, cuando se entregan los conceptos claves, se sugiere invitar a las familias a participar en actividades como la exploración de objetos y relatos familiares: preguntar en casa por historias, fotografías, prendas o elementos vinculados al eje temático que puedan compartir y dialogar en el aula. Así se convierte a los hogares en aliados para descubrir la riqueza cultural propia.

Durante la investigación, madres, padres, abuelas u otros referentes pueden colaborar acompañando a los estudiantes en entrevistas familiares, contando anécdotas de distintas generaciones, ayudando a buscar archivos, álbumes o recuerdos y, en ocasiones, participando en la toma de registros fotográficos o grabaciones de audio y video. Este diálogo comunitario permite que la investigación vaya más allá del aula y las historias familiares enriquezcan el relato colectivo.

En el desarrollo textil, se vuelve muy valioso proponer talleres intergeneracionales: invitar a la familia a bordar, coser, hilar o construir una pieza conjunta, compartiendo técnicas y saberes de la tradición doméstica. Las familias pueden sugerir materiales, acompañar en la ejecución y, sobre todo, disfrutar y reflexionar junto a los niños el valor simbólico de las creaciones.

Para el archivo y cierre, es posible organizar una exposición o muestra donde cada familia presente la pieza realizada y relata brevemente su historia. También pueden preparar juntos un pequeño registro escrito o audiovisual sobre el proceso vivido; este archivo comunitario refuerza la memoria y la pertenencia del grupo escolar y familiar.

Al integrar a las familias en cada fase, la escuela se abre como lugar para el intercambio de afectos, saberes y experiencias donde niñas y niños sienten que su historia importa y crecen acompañados de una comunidad viva y presente.

LA INTEGRACIÓ DE LES FAMÍLIES

Un eix fonamental d'esta proposta és la inclusió de les famílies, la presència de les quals transforma l'escola en un espai verdaderament públic i integrador. Involucrar mares, pares, àvies, avis en activitats puntuals o en tot el procés. Per a moltes famílies, acostar-se a l'escola i compartir amb els xiquets i docents és profundament valuós i transforma la vivència escolar en una comunitat de cura i alegria. Obrir les portes a la seua participació és reconéixer que en l'educació tots tenim alguna cosa per a aportar i que una escola viva es nodrix de la diversitat, el compromís i l'emoció compartida.

En la primera fase, quan s'entreguen els conceptes clau, se suggerix convidar les famílies a participar en activitats com l'exploració d'objectes i relats familiars: preguntar en casa per històries, fotografies, peces o elements vinculats a l'eix temàtic que puguen compartir i dialogar sobre estos en l'aula. Així es convertixen les llars en aliats per a descobrir la riquesa cultural pròpia.

Durant la investigació, mares, pares, àvies, avis o altres referents poden col·laborar acompanyant els estudiants en entrevistes familiars, contant anècdotes de diferents generacions, ajudant a buscar arxius, àlbums o records i, a vegades, participant en la presa de registres fotogràfics o gravacions d'àudio i vídeo. Este diàleg comunitari permet que la investigació vaja més enllà de l'aula i les històries familiars enriquisquen el relat col·lectiu.

En el desenrotllament tèxtil, esdevé molt valuós proposar tallers intergeneracionals: convidar la família a brodar, cosir, filar o construir una peça conjunta, compartint tècniques i sabers de la tradició domèstica. Les famílies poden suggerir materials, acompanyar en l'execució i, sobretot, gaudir i reflexionar junt amb els xiquets sobre el valor simbòlic de les creacions.

Per a l'arxivament i tancament és possible organitzar una exposició o mostra a on cada família presente la peça realitzada i relate breument la seua història. També poden preparar junts un breu registre escrit o audiovisual sobre el procés viscut; este arxiu comunitari reforça la memòria i la pertinença del grup escolar i familiar.

Quan integra les famílies en cada fase, l'escola s'obri com a lloc per a l'intercanvi d'afectes, sabers i experiències, a on xiquetes i xiquets senten que la seua història importa i creixen acompanyats d'una comunitat viva i present.

INCLUIR SIN SEÑALAR

Apostar por la inclusión real significa crear un espacio donde cada niña y niño se sienta acogido y libre de juicios, especialmente quienes llegan con historias migratorias propias o familiares. En muchas ocasiones, preguntas como ¿de dónde vienes o de dónde eres tú? puede, sin quererlo, situar una lupa sobre la diferencia y convertir al estudiante migrante en objeto de observación, aún cuando la intención sea la de incluirlo en el grupo.

La diferencia entre la inclusión y la integración radica en los cambios estructurales, en la integración el sistema operante no se modifica, la personas que está fuera de él es la que debe integrarse, lograr adaptarse y mucha veces el fracaso de ese intento terminan siendo la exclusión, en cambio la inclusión modifica el sistema operante para incluir al que no está en él.

Durante la Travesía del hilo, es importante tejer vínculos desde la cotidianidad, favoreciendo dinámicas en las que todos exploren sus raíces y relatos, sin distinción ni expectativas previas. La propuesta es invitar a todo el grupo a buscar puntos de partida propios en cada una de las fases metodológicas, sin necesidad de clasificar su origen como los que son de aquí y los que son de fuera, enmarcar las historias textiles como un continuo donde cada experiencia es válida y ninguna sobresale ni ejemplifica la otredad. El foco debe estar en lo común y en la diversidad compartida. También resulta esencial respetar los silencios y tiempos, dejando espacio para que quien lo desee comparta, pero nunca forzando un relato, pues no conocemos las razones.

Es valioso abrir espacios de reflexión con el propio grupo docente, compartir experiencias sobre inclusión, identificar posibles sesgos y revisar estrategias para evitar convertir la migración en el centro de la mirada.

Algunas pautas que pueden ayudar a no señalizar son:

1. Evitar presentar o identificar al estudiante con etiquetas como el niño migrante, el extranjero o referencias constantes a su país de origen: esto refuerza la idea de que no pertenece y puede hacerle sentir aislado.

2. No pedir al estudiante que hable o represente a todo su país o su cultura, ni hacer preguntas sobre ¿cómo es en su país? de manera pública y frecuente, esto lo expone innecesariamente y lo ubica como portavoz de una cultura que quizás desconoce.

3. No asumir que tendrá dificultades solo por ser migrante, como pensar que no entiende, que va por detrás en el aprendizaje, o que requiere apoyos permanentes. Mejor observar y acompañar de forma personalizada sin prejuicios.

4. Evitar la sobreprotección o paternalismo, tratarlo como si necesitara ayuda en todo momento solo por su contexto migrante esto puede afectar su autoestima y autonomía.

5. No comparar sus capacidades, actitudes o rendimiento con el de otros niños, especialmente haciendo alusiones a diferencias nacionales, culturales o idiomáticas, ni usar estereotipos positivos como es que ellos son muy trabajadores o es que ellas son muy educadas, o negativos como tienen dificultades de adaptación o vienen de lugares donde la educación no está tan desarrollada como aquí.

6. No hacer un trato diferencial en rutinas, actividades o tareas. Si es necesario adaptar el proceso debe ser de manera natural y flexible, sin señalar o explicar públicamente el motivo.

7. Evita generalizaciones o comentarios, explícitos o implícitos, sobre su procedencia, familia, costumbres o sobre el colectivo migrante, tanto en la interacción directa como en ejemplos o materiales curriculares.

8. No dar por hecho que, al compartir historias personales, debe relatar su experiencia migratoria, respeta sus silencios y elige la privacidad antes que la exposición.

INCLOURE SENSE ASSENYALAR

Apostar per la inclusió real significa crear un espai a on cada xiqueta i xiquet se senta acollit i lliure de juís, especialment els qui arriben amb històries migratòries pròpies o familiars. En moltes ocasions, algunes preguntes —com ara: d'on vens?, o d'on eres tu?— poden, sense voler-ho, situar una lupa sobre la diferència i convertir l'estudiant migrant en objecte d'observació, encara que la intenció siga la d'incloure'l en el grup.

La diferència entre la inclusió i la integració radica en els canvis estructurals. En la integració, el sistema operant no es modifica, la persona que n'està fora és la que ha d'integrar-se, aconseguir adaptar-se, i moltes vegades el fracàs d'eixe intent acaba sent l'exclusió; en canvi, la inclusió modifica el sistema operant per a incloure el que no està en este.

Durant "Travessies del Fil" és important teixir vincles des de la quotidianitat, afavorint dinàmiques en les quals tots exploren les seues arrels i relats, sense distinció ni expectatives prèvies. La proposta és convidar tot el grup a buscar punts de partida propis en cada una de les fases metodològiques, sense necessitat de classificar el seu origen com "els que són d'ací i els que són de fora", emmarcar les històries tèxtils com un continu en el qual cada experiència és vàlida i cap sobreïx ni exemplifica l'alteritat. El focus ha d'estar en tot el que és comú i en la diversitat compartida. També resulta essencial respectar els silencis i els temps, deixant espai perquè qui vulga ho compartisca, però mai forçant un relat, perquè no coneixem les raons.

És valuós obrir espais de reflexió amb el mateix grup docent, compartir experiències sobre inclusió, identificar possibles biaixos i revisar estratègies per a evitar convertir la migració en el centre de la mirada.

Algunes pautes que poden ajudar a no assenyalar són:

1. Evitar presentar o identificar l'estudiant amb etiquetes com ara el "xiquet migrant", "l'estranger" o referències constants al seu país d'origen: això reforça la idea de no pertànyer i pot fer-lo sentir aïllat.

2. No s'ha de demanar a l'estudiant que represente tot el seu país o la seua cultura o que en parle en este sentit, ni fer preguntes sobre com és en el seu país de manera pública i freqüent, això l'exposa innecessàriament i el situa com a portaveu d'una cultura que pot ser que desconega.

3. No s'ha d'assumir que tindrà dificultats només per ser migrant, com ara pensar que no entén, que va per darrere en l'aprenentatge o que requerix suports permanents. Millor observar i acompanyar de manera personalitzada sense prejuís.

4. Cal evitar la sobreprotecció o el paternalisme, tractar-lo com si necessitara ajuda en tot moment només pel seu context migrant, això pot afectar la seua autoestima i autonomia.

5. No s'han de comparar les seues capacitats, actituds o el rendiment amb els d'altres xiquets, especialment fent al·lusions a diferències nacionals, culturals o idiomàtiques, ni usar estereotips positius, com per exemple que ells són molt treballadors o que elles són molt educades, o negatius, com que tenen dificultats d'adaptació o venen de llocs a on l'educació no està tan desenrotllada com ací.

6. No hem de fer un tracte diferencial en rutines, activitats o tasques. Si és necessari adaptar el procés, ha de ser de manera natural i flexible, sense assenyalar o explicar públicament el motiu.

7. Convé evitar generalitzacions o comentaris, explícits o implícits, sobre la seua procedència, família, costums o sobre el col·lectiu migrant, tant en la interacció directa com en exemples o materials curriculars.

8. No s'ha de donar per fet que, quan es compartixen històries personals, ha de relatar la seua experiència migratòria. Respecteu els seus silencis i trieu la privacitat abans que l'exposició.

PRÁCTICAS TEXTILES

En el desarrollo de la práctica textil el camino propuesto es tocar, sentir y pensar. Para ello la invitación es a seguir una ruta que comienza con las manos, pasa por el corazón y genera pensamiento, la puedes inducir o simplemente observar cuando ocurra el desarrollo de la actividad.

Manos: Todo se puede tocar, la experiencia es directa con los elementos, los materiales que salen de la caja están a disposición para explorar, para tocar las texturas de las telas, de los hilos, estirar la cinta de medir, medir el cuerpo y las distancias de la sala, encontrar el dedal, como si fuera un tesoro escondido y reconocer su uso, preguntarnos ¿para qué sirven cada uno de los elementos que salen de la caja?, como si fuera una acto de magia, ¿ qué conocemos y que creemos conocer? experimentar cómo es pinchar con las puntas de las agujas redondas y las puntiagudas, reconocer los alfileres y el alfiletero, los tamaños de las tijeras, los patrones y todas sus posibilidades, todo se explora, se inventa, es un juego libre con todos los elementos que aparecen en la caja, a tocar todo!

Corazón: Activamos los sentidos y con ellos el sentir, podemos oler, saborear, tocar, escuchar, mirar y respirar, las prácticas textiles son sabrosas, sonoras y olorosas. Estimular las emociones a través de los sentidos es importante para que el aprendizaje sea significativo, envolver con rimas y cantos, trabajar con música, en ronda, escucharnos, conocernos, la creación textil de cada historia nos acerca y nos hace crear comunidad.

Pensamiento: Promover la diferencia como un derecho, visibilizar las diversas identidades y desafiar los patrones únicos para elaborar pensamientos críticos, reflexiones acerca de la multiculturalidad, a cómo percibimos la migración, a reconocer lo que no sé, a querer saber la historia de mis compañeros migrantes o la de sus familias. Así como también a reconocer en las acciones de las prácticas textiles contenidos curriculares como: géneros literarios, unidades de medidas, ciclos del mundo natural, geografía entre muchos otros.

Las recomendaciones para esta propuesta son las siguientes:

1.- Trabajar en la repetición de los ejercicios es fundamental, el ensayo y el error, no se descarta nada de lo realizado por los estudiantes, todo sirve y tiene espacio en la composición, todo narra y se celebra lo imperfecto, se acepta el error.

2.- Comenzar jugando, usar la ronda para trabajar, el círculo permite que fluya la concentración y la escucha, crear grupos de estudiantes, con materiales en el centro de la mesa, donde puedan trabajar libremente, compartir sus experiencias, conversar sus historias y mirar sus trabajos.

3.- Música y olor, se recomienda siempre estimular los sentidos, crear un ambiente de concentración extracotidiano que sorprenda a los estudiantes por la diferencia con el formato tradicional de la escuela, aromas y música que posibiliten la concentración son algunas de las acciones que pueden generar sorpresa.

4.- La reutilización y el consumo circular, un trabajo sustentable es fundamental para una educación en el siglo XXI, todas las telas deben ser de material en desuso, y todo puede encontrar una nueva vida en las actividades propuestas, invitar siempre a construir una práctica textil ecológica y circular.

PRÀCTIQUES TÈXTILS

En el desenrotllament de la pràctica tèxtil, el camí proposat és tocar, sentir i pensar. Per a ferho la invitació és la de seguir una ruta que comença amb les mans, passa pel cor i genera pensament; la podeu induir o simplement observarla quan ocórrega el desplegament de l'activitat.

Mans: tot es pot tocar, l'experiència és directa amb els elements, els materials que ixen de la caixa estan a la disposició per a explorar, per a tocar les textures de les teles, dels fils; estirar la cinta de mesurar, mesurar el cos i les distàncies de la sala; trobar el didal, com si fora un tresor amagat, i reconéixer el seu ús; preguntar-nos per a què servixen cada un dels elements que ixen de la caixa?, com si fora un acte de màgia, què coneixem i que creiem conéixer?; experimentar com és punxar amb les puntes de les agulles redones i les punxegudes, reconéixer les agulles i l'aguller; la grandària de les tisores; els patrons i totes les seues possibilitats, tot s'explora, s'inventa, és un joc lliure amb tots els elements que apareixen en la caixa, a tocar-ho tot!

Cor: activem els sentits i amb estos, el fet de sentir. Podem olorar, assaborir, tocar, escoltar, mirar i respirar, les pràctiques tèxtils són saboroses, sonores i oloroses. Estimular les emocions a través dels sentits és important perquè l'aprenentatge siga significatiu, envoltar amb rimes i cants, treballar amb música, en ronda, escoltarnos, conéixer-nos. La creació tèxtil de cada història ens acosta i ens fa crear comunitat.

Pensament: promoure la diferència com un dret, visibilitzar les diverses identitats i desafiar els patrons únics per a elaborar pensaments crítics, reflexions sobre la multiculturalitat, de com percebem la migració, reconéixer el que no sé, voler saber la història dels meus companys migrants o la de les seues famílies.

També reconéixer en les accions de les pràctiques tèxtils continguts curriculars com ara: gèneres literaris, unitats de mesures, cicles del món natural, geografia, entre molts altres.

Les recomanacions per a esta proposta són les següents:

1.- Treballar en la repetició dels exercicis és fonamental, l'assaig i l'error. No es descarta res del que han realitzat els estudiants, tot servix i té espai en la composició, tot narra i se celebren les coses imperfectes, s'accepta l'error.

2.- Començar jugant, usar la ronda per a treballar, el cercle permet que fluïsca la concentració i l'escolta. Crear grups d'estudiants, amb materials en el centre de la taula, a on puguen treballar lliurement, compartir les seues experiències, conversar sobre les seues històries i mirar els seus treballs.

3.- Música i olor. Es recomana sempre estimular els sentits, crear un ambient de concentració extraquotidià que sorprenga els estudiants per la diferència amb el format tradicional de l'escola. Aromes i música que possibiliten la concentració són algunes de les accions que poden generar sorpresa.

4.- La reutilització i el consum circular. Un treball sustentable és fonamental per a una educació en el segle XXI. Totes les teles han de ser de material en desús i tot pot trobar una nova vida en les activitats proposades; convidar sempre a construir una pràctica tèxtil ecològica i circular

PREPARAR EL AULA PARA LA PRÁCTICA TEXTIL

Para crear un ambiente propicio al trabajo textil, no es imprescindible contar con grandes habilidades previas en costura, sino con disposición, apertura al juego y al aprendizaje.

Para desarrollar la tercera fase metodológica que es la creación textil te recomiendo transformar el aula en un taller, puedes disponer mesas amplias, agrupadas o dispuestas en formato circular, porque el círculo invita a compartir y facilitan la colaboración. puede ser un gran círculo o varios círculos pequeños.

La organización de los materiales es fundamental, te sugiero dividir un mesón central en estaciones de trabajo:

I Estación: es un sector donde dispones todas las telas, las telas bases y los retazos de telas los organizas por color y texturas, siempre son telas reutilizadas, limpias y secas, para optimizar el tiempo es importante que ya se encuentren cortadas en cuadrados, círculos o triángulos de diferentes tamaños, en esta estación también deben estar las tijeras, lápices, jabón sólido que sirve para marcar las telas o tiza de sastre y relleno para para que los estudiantes puedan bocetar y trabajar sobre sus ideas.

II Estación: en este sector debes tener todo lo necesario para fijar las telas a la tela base, pegamento, alfileres, hilos de colores, aguja, enhebrador y cuerdas para anudar. Dependiendo del avance de los trabajos en cada sesión el estudiante necesitará pasar por las distintas estaciones. Te recomiendo que para enhebrar las agujas, utilices un tiempo de la sesión por cada grupo, para explicar cómo enhebrar con enhebrador y sin él, el paso a paso de como enhebrar la aguja y como hacer el punto básico que es el hilván lo encuentras en el apartado 10 de materialidades y nociones básicas para las prácticas textiles. En los ciclos más pequeños te recomiendo que utilices pegamento que si quieres experimentar con aguja sea con aguja de lana, con hilos gruesos sobre arpillera.

III Estación: este sector es un espacio para detalles y pequeños objetos que quieran agregar a las composiciones textiles, objetos biográficos, fotografías, botones, lanas y utensilios sencillos, todos etiquetados y visibles. En este espacio también pueden estar los marcadores para realizar detalles, idealmente deben ser de puntas finas.

IV Estación: esta última estación es el espacio para planchar y sellar la creación, generalmente se realiza para comenzar a trabajar y para finalizar la pieza, con mucha precaución debe estar siempre con un paño húmedo sobre la tela para sellar mejor el trabajo. Para esta estación también pueden incorporar ayudas de las familias en los ciclos más pequeños como primero y segundo. En este sector debe existir una cuerda tensa, estilo tendedero y pinzas para poder dejar secar y mirar la pieza con distancia.

Otro elemento fundamental es la iluminación, idealmente debe ser natural, debe ser generosa para favorecer la concentración y el trabajo minucioso.Para un aula de trabajo textil donde las docentes no conocen técnicas de costura, la disposición del espacio debe ser flexible, práctica y acogedora, priorizando la colaboración, la accesibilidad de los materiales y el aprendizaje entre pares. Así, se facilita que tanto estudiantes como docentes exploren y aprendan juntas sin complejos ni temor al error.

PREPARAR L'AULA PER A LA PRÀCTICA TÈXTIL

Per a crear un ambient propici per al treball tèxtil, no és imprescindible tindre grans habilitats prèvies en costura, sinó disposició, obertura al joc i a l'aprenentatge.

Per a desplegar la tercera fase metodològica, que és la creació tèxtil, vos recomane transformar l'aula en un taller. Podeu disposar taules àmplies, agrupades o disposades en format circular, perquè el cercle convida a compartir i facilita la col·laboració. Pot ser un gran cercle o diversos cercles xicotets.

L'organització dels materials és fonamental, vos suggerisc dividir una taula central en estacions de treball.

Estació I: és un sector a on disposeu totes les teles. Les teles base i els retalls de teles els organitzeu per colors i textures. Sempre són teles reutilitzades, netes i seques. Per a optimitzar el temps, és important que ja estiguen retallades en quadrats, cercles o triangles de grandàries diferents. En esta estació també han d'estar les tisores, els llapis, el sabó sòlid que servix per a marcar les teles, o guix de sastre, i el farciment, perquè els estudiants puguen esbossar i treballar sobre les seues idees.

Estació II: en este sector heu de tindre tot el que és necessari per a fixar les teles a la tela base: cola, agulles de cap, fils de colors, agulla, enfilador i cordes per a nugar. Segons avancen els treballs en cada sessió, l'estudiant necessitarà passar per les diferents estacions. Vos recomanem que, per a enfilar les agulles, utilitzeu un temps de la sessió per cada grup, per a explicar com enfilar amb enfilador o sense, com enfilar l'agulla i com fer el punt bàsic pas a pas, què és embastar; ho trobeu en l'apartat 10 de materialitats i nocions bàsiques per a les pràctiques tèxtils. En els cicles de més menuts vos recomanem que utilitzeu cola, i si voleu experimentar amb agulla, que siga amb agulla de llana, amb fils gruixuts sobre arpillera.

Estació III: este sector és un espai per a detalls i objectes xicotets que vullguen agregar a les composicions tèxtils, objectes biogràfics, fotografies, botons, llanes i utensilis senzills, tots etiquetats i visibles. En este espai també poden estar els marcadors per a realitzar detalls, idealment han de ser de puntes fines.

Estació IV: esta última estació és l'espai per a planxar i segellar la creació, generalment es realitza per a començar a treballar i per a finalitzar la peça. Amb molta precaució, ha d'haver-hi sempre un drap humit sobre la tela per a segellar millor el treball. Per a esta estació també es poden incorporar ajudes de les famílies en els cicles de més menuts, com ara primer i segon. En este sector ha d'haver-hi una corda tibant, estil estenedor, i pinces per a poder deixar assecant i mirar la peça amb distància.

Un altre element fonamental és la il·luminació, idealment ha de ser natural, ha de ser generosa per a afavorir la concentració i el treball minuciós. Per a una aula de treball tèxtil a on els/les docents no coneixen tècniques de costura, la disposició de l'espai ha de ser flexible, pràctica i acollidora, prioritzant la col·laboració, l'accessibilitat dels materials i l'aprenentatge entre parells. Així es facilita que tant estudiants com docents exploren i aprenguen junts sense complexos ni temor a l'error.

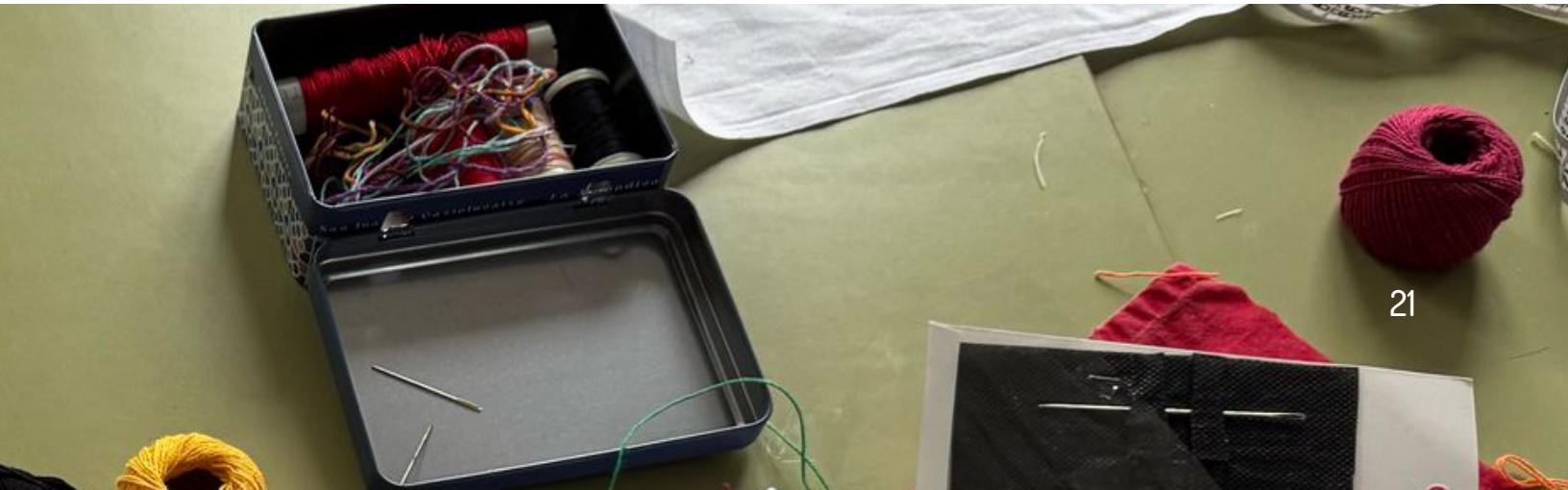

La Travesía del hilo: Rutas Textiles en la Escuela se conecta de manera transversal con las áreas de conocimiento y competencias clave establecidas en el currículo de educación primaria de la Comunidad Valenciana. La invitación es a interrelacionar e integrar el trabajo textil no como actividad aislada, sino como un recurso clave para enriquecer los aprendizajes en distintos campos.A modo de sugerencia se proponen estos cruces en las áreas y materias implicadas curriculares con las diversas prácticas textiles que ofrece esta caja de recursos.

Educación Artística Plástica

El uso creativo de materiales textiles para desarrollar destrezas manuales y sensoriales, la exploración de la composición, el color, la textura y el volumen y la apreciación de las manifestaciones artísticas del arte textil como patrimonio cultural.

Lengua Castellana y Literatura / Valencià: Llengua i Literatura

La producción de textos narrativos, descriptivos y poéticos a partir de las creaciones textiles, la comprensión lectora a través de relatos, memorias y testimonios y el aprendizaje de vocabulario especializado del ámbito textil, entre muchos otros cruces.

Conexión con el Medio

Los mapas y las rutas de las especias, las aves y los pueblos a través de la historia, el análisis de procesos migratorios y su impacto en las comunidades, los mares, los continentes y datos geográficos, las reflexiones sobre derechos humanos, diversidad cultural e interculturalidad.

Matemáticas

Medición, unidad de medidas, cálculo de dimensiones para patrones y composiciones, figuras geométricas, ángulos, diámetros, el reconocimiento de formas simétricas y asimétricas en el diseño textil, secuencias y patrones repetitivos como principios compositivos.

Tutorías

La inclusión y la valoración de la diversidad cultural, el fomento de la empatía y la conciencia social a través de la narración testimonial, la reflexión sobre los roles de género y las minorías en la historia de la humanidad.

Ciencias Naturales

Conocimiento de materiales de origen natural algodón, lino, lana y su proceso de obtención, las aves y sus procesos migratorios, la reflexión sobre sostenibilidad y ciclo de vida de los textiles y su impacto medioambiental, la comparativa entre fibras naturales y sintéticas.

La progresión de los ejes de trabajo les permitirá incluir las prácticas textiles desde distintas dimensiones que se podrán adaptar a cada uno de los ciclos educativos, según lo estime conveniente cada docente, pués esto es solo una muestra de todo lo que se puede explorar.

Se sugiere que cada sesión comience con un juego, que se trabaje con música, no olvides el círculo y que manos, corazón y pensamiento sean la triada del aprendizaje.

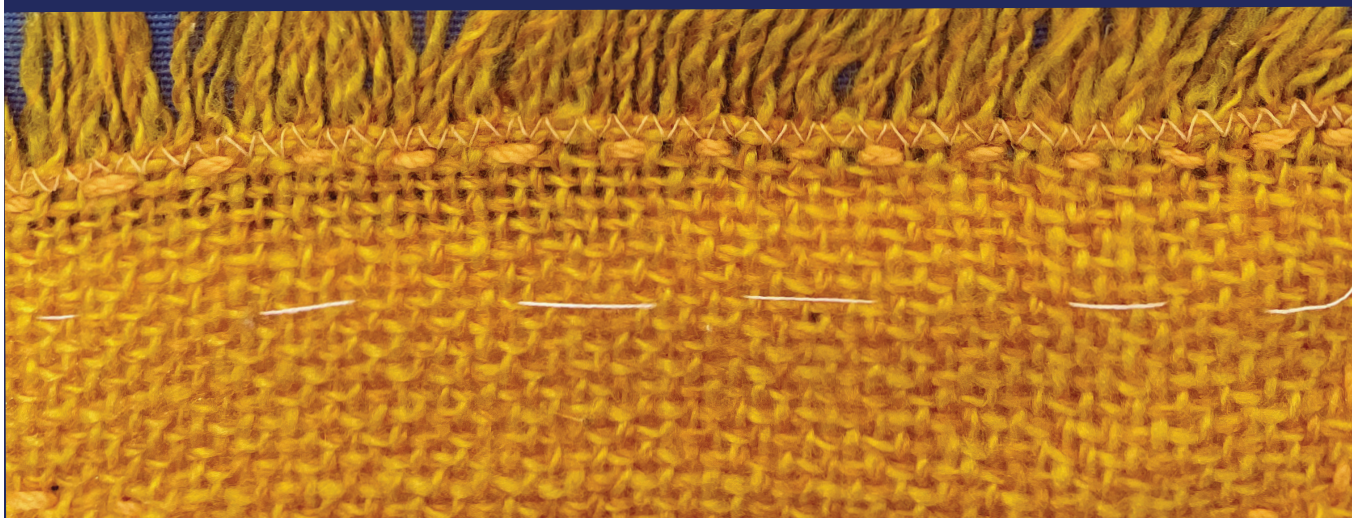

“Travessies del Fil: Rutes Tèxtils a l’Escola” es connecta de manera transversal amb les àrees de coneixement i competències clau establides en el currículum d’Educació Primària de la Comunitat Valenciana. La invitació és a interrelacionar i integrar el treball tèxtil no com a activitat aïllada, sinó com un recurs clau per a enriquir els aprenentatges en diversos camps. Com a suggeriment, es proposen estos encreuaments en les àrees i matèries curriculars implicades en les diverses pràctiques tèxtils que oferix esta caixa de recursos.

Educació Artística Plàstica

L’ús creatiu de materials tèxtils per a desenrotllar destreses manuals i sensorials, l’exploració de la composició, el color, la textura i el volum, i l’apreciació de les manifestacions artístiques de l’art tèxtil com a patrimoni cultural.

Llengua Castellana i Literatura / Valencià: Llengua i Literatura

La producció de textos narratius, descriptius i poètics a partir de les creacions tèxtils; la comprensió lectora a través de relats, memòries i testimonis, i l’aprenentatge de vocabulari especialitzat de l’àmbit tèxtil, entre molts altres encreuaments.

Connexió amb el Medi

Els mapes i les rutes de les espècies, les aus i els pobles a través de la història, l’anàlisi de processos migratoris i el seu impacte en les comunitats, els mars, els continents i les dades geogràfiques, les reflexions sobre drets humans, diversitat cultural i interculturalitat.

Matemàtiques

Mesurament, unitats de mesures, càlcul de dimensions per a patrons i composicions, figures geomètriques, angles, diàmetres, el reconeixement de formes simètriques i asimètriques en el disseny tèxtil, seqüències i patrons repetitius com a principis compositius.

Tutories

La inclusió i la valoració de la diversitat cultural, el foment de l’empatia i la consciència social a través de la narració testimonial, la reflexió sobre els rols de gènere i les minories en la història de la humanitat.

Ciències Naturals

Coneixement de materials d’origen natural: cotó, lli, llana i el seu procés d’obtenció. Les aus i els seus processos migratoris, la reflexió sobre la sostenibilitat i el cicle de vida dels tèxtils i el seu impacte mediambiental, la comparativa entre fibres naturals i sintètiques.

La progressió dels eixos de treball els permetrà incloure les pràctiques tèxtils des de diferents dimensions que es podran adaptar a cada un dels cicles educatius, segons ho estime convenient cada docent, perquè això és només una mostra de tot el que es pot explorar.

Se suggerix que cada sessió comence amb un joc, que es treballe amb música. No oblideu el cercle i que mans, cor i pensament siguen la tríada de l’aprenentatge.

ÁREA | ÀREA	1ª Y 2ª | 1R I 2N	3ª Y 4ª | 3R I 4T	5ª Y 6ª | 5T I 6T
LENGUAJE LLENGUATGE	Letras | Lletres Palabras | Paraules Textos Narrativos | Textos Narratius Cuentos, mitos, comics | Contes, mites, còmics Familia Nominal | Família Nominal Rimas | Rimes Versos | Versos Refranes | Refranys	Recetas | Receptes Textos no literarios | Textos no literaris Instructivos | instructius Estructura Narrativa | Estructura narrativa Textos instructivos | Textos instructius Recetas | Receptes Textos informativos | Textos informatius	Textos biográficos | Textos biogràfics Estructura Narrativa | Estructura narrativa Guión Gráfico | Guió gràfic Gramática | Gramàtica Familia Nominal | Família nominal Familia verbal | Família verbal Folclore | Folklore Rimas Rondas Versos | Rimes Rondes Versos
MATEMÁTICAS MATEMÀTIQUES	Números Naturales | Nombres naturals Unidades de Medida | Unitats de mesura Formas Geométricas | Formes geomètriques Tiempo | Temps Calendarios | Calendaris	Números Fraccionarios | Nombres fraccionaris Unidades de medida | Unitats de mesura Formas Geométricas | Formes geomètriques	Números Naturales y Decimales | Nombres naturals i decimals Unidades de medida | Unitats de mesura
CS. NATURALES CS. NATURALS	Zoología | Zoologia Aves | Aus Migración | Migració Camuflaje | Camuflatge Ciclo de la Vida | Cicle de la vida Cuidado Medio ambiental | Cura mediambiental	Botánica | Botànica Partes de la planta | Parts de la planta Ciclo de la vida Planta | Cicle de la vida Planta Especias Huerta | Espècies horta Medicina Natural | Medicina natural Cuidado Medio ambiental | Cura mediambiental	Anatomía | Anatomia Gestación | Gestació Ciclo de la vida | Cicle de la vida Migración | Migració
CS. SOCIALES CS. SOCIALS	Flora y fauna | Flora i fauna Climas | Climes Estaciones del año | Estacions de l'any Identidad de país | Identitat de país	Ruta de las especies | Ruta de les espècies Patrimonio Inmaterial | Patrimoni immaterial Comidas | Menjars Identidades Continental | Identitats Continental	Geografía | Geografia Conquista | Conquesta Descubrimiento | Descobriment

La Travesía del Hilo: Rutas Textiles en la Escuela, plantea tres dimensiones interconectadas para narrar, explorar y archivar las creaciones textiles del estudiantado y las de sus comunidades educativas. La propuesta invita a docentes, estudiantes y familiares a vivenciar una experiencia integral, donde las creaciones textiles surgen, como relatos vivos capaces de narrar las historias individuales y colectivas, cartografiar mapas simbólicos de pertenencia y movilidad, y resguardar los archivos para dialogar con el presente, el pasado y el futuro.

Los ejes de trabajo se organizan en: I El Hilo de la Historia, II Rutas Textiles y III El Archivo Emotivo, los cruce de estas dimensiones potencian el sentido del trabajo textil escolar, cada pieza creada a mano, refleja una historia individual y compartida, construye un territorio en torno a vivencias y vínculos y se convierte en un archivo portador de memorias que puede ser revisitado y reinterpretado con el paso del tiempo.

A través de la convivencia de estos ejes, el aula se transforma en un espacio donde el tejido articula saberes, lenguajes y deseos, donde las prácticas narrativas, cartográficas y archivísticas fluyen juntas y logran un aprendizaje significativo. Así, los docentes encuentran múltiples puntos de entrada y combinaciones posibles, pudiendo adaptar su enfoque, sus metodologías, el nivel del ciclo educativo con el que trabajan, el perfil del grupo y el contexto comunitario en el que desarrollarán la caja de recursos. Los cruces entre ejes abren la puerta a proyectos interdisciplinarios, a la inclusión de las familias en la escuela y a la construcción colectiva de sentido, invitando a expandir las posibilidades pedagógicas.

Recomendaciones para profundizar en cada eje:

1. Explorar estos ejes con el estudiantado y sus familias para profundizar en las experiencias que dan lugar a microrelatos a nuevas formas de narrar, crear memoria y construir comunidad, poniendo en valor tanto en sus trayectorias personales como en los múltiples caminos trazados por la migración y la diversidad.

2. Las actividades siempre comienzan con el juego y el hacer, luego continúan estimulando los sentidos y por último generan la reflexión y el pensamiento. El textil es aquí una herramienta, un símbolo y un puente emocional para descubrir, construir, recordar, denunciar y celebrar.

3. Cada eje está pensado para que los docentes encuentren inspiración, libertad y recursos creativos para crear experiencias significativas, donde cada puntada sea un aprendizaje y cada tela una historia compartida.

"Travessies del Fil: Rutes Tèxtils a l'Escola" planteja tres dimensions interconnectades per a narrar, explorar i arxivar les creacions tèxtils de l'estudiantat i les de les seues comunitats educatives. La proposta convida docents, estudiants i familiars a vivenciar una experiència integral, a on les creacions tèxtils sorgixen com a relats vius capaços de narrar les històries individuals i col·lectives; a cartografiar mapes simbòlics de pertinença i mobilitat, i a resguardar els arxius per a dialogar amb el present, el passat i el futur.

Els eixos de treball s'organitzen en: I. El Fil de la Història; II. Rutes Tèxtils, i III. L'Arxiu Emotiu. Els encreuaments d'estes dimensions potencien el sentit del treball tèxtil escolar, cada peça creada a mà reflectix una història individual i compartida, construïx un territori entorn de vivències i vincles i es convertix en un arxiu portador de memòries que pot ser revisitat i reinterpretat amb el pas del temps.

A través de la convivència d'estos eixos, l'aula es transforma en un espai a on el teixit articula sabers, llenguatges i desitjos; a on les pràctiques narratives, cartogràfiques i arxivístiques fluïxen juntes i aconseguixen un aprenentatge significatiu. Així, els docents troben múltiples punts d'entrada i combinacions possibles, poden adaptar el seu enfocament, les metodologies, el nivell del cicle educatiu amb el qual treballen, el perfil del grup i el context comunitari en el qual desenrotllaran la caixa de recursos. Els encreuaments entre eixos obrin la porta a projectes interdisciplinaris, a la inclusió de les famílies en l'escola i a la construcció col·lectiva de sentit, i conviden a expandir les possibilitats pedagògiques.

Recomanacions per a aprofundir en cada eix:

1. Explorar estos eixos amb l'estudiantat i les seues famílies per a aprofundir en les experiències que donen lloc a microrelats, a noves maneres de narrar, crear memòria i construir comunitat, fent valdre tant les seues trajectòries personals com els múltiples camins traçats per la migració i la diversitat.

2. Les activitats sempre comencen jugant i fent, després continuen estimulant els sentits i, finalment, generen la reflexió i el pensament. El tèxtil és ací una ferramenta, un símbol i un pont emocional per a descobrir, construir, recordar, denunciar i celebrar.

3. Cada eix està pensat perquè els docents troben inspiració, llibertat i recursos creatius per a crear experiències significatives, a on cada puntada siga un aprenentatge i cada tela una història compartida.

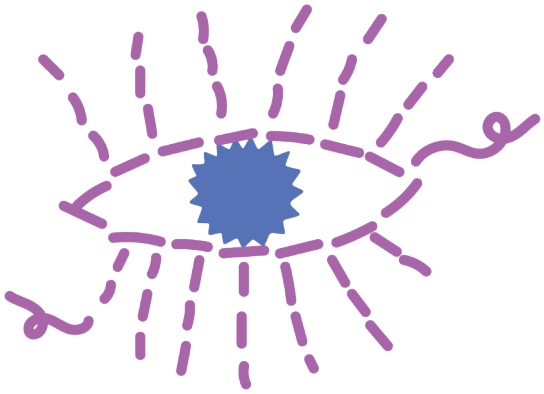

I EJE: EL HILO DE LA HISTORIA

Descripción de Contenidos

Este primer eje de trabajo propone tejer un texto, estas acciones se entrelazan etimológicamente, son complementarias y se potencian, las personas somos en gran medida las historias que nos cuentan y las que logramos contar. Aprender a contar nuestras propias historias, fortalece nuestra identidad y desarrolla nuestra autoestima, pero escuchar historias diversas de otros géneros, razas y territorios, fortalece nuestra historia colectiva y enriquece nuestro imaginario.

El Hilo de la Historia es una dimensión amplia que conjuga la lecto escritura, los géneros literarios, la poesía y la gramática, también posibilita que otras creaciones como cuentos, canciones, trabalenguas y narraciones orales pueden ser detonadores creativos para aprender a contar historias.

El objetivo central de este eje de trabajo es que el estudiantado sea capaz de narrar su propia historia, que desarrolle su autoría, que logre recopilar y seleccionar los archivos que considere relevantes para construir su biografía. Hablar de su vida le permite reflexionar sobre sus experiencias, sus memorias y escuchar las historias de otros contribuye a su formación integral, desarrollando su sentido de identidad y pertenencia grupal.

A continuación se proponen una serie de preguntas detonadoras que permiten a los estudiantes explorar en la construcción biográfica y la identidad de manera progresiva y creativa, con su propio autoconocimiento y su vínculo con los demás.

EIX I. EL FIL DE LA HISTÒRIA

Descripció de continguts

Este primer eix de treball proposa teixir un text, estes accions s'entrellacen etimològicament, són complementàries i es potencien. Les persones som, en gran manera, les històries que ens conten i les que aconseguim contar. Aprendre a contar les nostres pròpies històries enfortix la nostra identitat i desenrotlla la nostra autoestima, però escoltar històries diverses d'altres gèneres, races i territoris enfortix la nostra història col·lectiva i enriquix el nostre imaginari.

El Fil de la Història és una dimensió àmplia que conjuga la lectoescriptura, els gèneres literaris, la poesia i la gramàtica; també possibilita que altres creacions, com ara contes, cançons, embarbussaments i narracions orals, puguen ser detonadors creatius per a aprendre a contar històries.

L'objectiu central d'este eix de treball és que l'estudiant siga capaç de narrar la seua pròpia història, que desenrotlle la seua autoria, que aconseguisca recopilar i seleccionar els arxius que considere rellevants per a construir la seua biografia. Parlar de la seua vida permet que reflexione sobre les seues experiències, les seues memòries, i escoltar les històries d'uns altres contribuïx que es forme de manera integral, desenrotllant el seu sentit d'identitat i pertinença grupal.

A continuació, es proposen una sèrie de preguntes detonadores que permeten als estudiants explorar en la construcció biogràfica i la identitat de manera progressiva i creativa, amb el seu propi autoconeixement i el vincle amb els altres.

Preguntas para el primer ciclo 1º-2º

- ¿Cuándo nací y dónde? ¿Quiénes forman mi familia, donde nacieron mis padres y mis abuelos?
- ¿Qué recuerdos felices tengo de mi infancia? ¿Quiénes son las personas importantes en mi vida?¿Cuáles son las tradiciones que más me gustan en mi familia?
- ¿Qué cosas me gustan hacer? ¿Cómo era yo cuando era más pequeño/a?
- ¿Qué historia me gustaría contar sobre un día especial de mi vida?
- ¿Qué palabras usaría para describirme a mí mismo/a? ¿Por qué es importante contar mi historia?

Preguntas para el segundo ciclo 3º-4º

- ¿Que cambio he experimentado estos últimos años en la escuela?
- ¿Qué objetos, canciones, cuentos o juegos forman parte de mi historia?
- ¿Cómo puedo contar los momentos más importantes de mi vida, mi historia?
- ¿Qué historias escucho en mi familia o comunidad y cómo influyen en quién soy?
- ¿Cómo puedo narrar un recuerdo significativo usando palabras, dibujos o canciones?
- ¿Qué características me hacen único/a? ¿Qué me gusta compartir de mí con los demás?
- ¿Por qué crees que cada persona tiene una historia valiosa?

Preguntas para el tercer ciclo 5º-6º

- ¿Qué significa ser el autor/a de mi propia historia? ¿Cómo elijo qué contar y cómo contarme?
- ¿Quiénes han influido en mi identidad y en mi forma de ver el mundo?
- ¿Qué logros, desafíos y aprendizajes quiero destacar en mi biografía?
- ¿Cómo se relaciona mi historia personal con la historia de mi comunidad o territorio?
- ¿De qué manera puedo utilizar distintos géneros literarios de cuento, poesía, canción, narración oral para contar mi vida?
- ¿Cómo puedo incluir testimonios, fotografías o recuerdos en la construcción de mi biografía?
- ¿Por qué escuchar historias de otras personas enriquece y transforma mi propia historia?

Preguntes per al primer cicle 1r-2n

- Quan vaig nàixer i a on? Quines persones formen la meua família? A on van nàixer els meus pares i els meus avis?
- Quins records feliços tinc de la infància? Quines són les persones importants en la meua vida? Quines són les tradicions que més m'agraden en la meua família?
- Quines coses m'agrada fer? Com era jo quan era més xicotet/a?
- Quina història m'agradaria contar sobre un dia especial de la meua vida?
- Quines paraules usaria per a descriure'm? Per què és important contar la meua història?

Preguntes per al segon cicle 3r-4t

- Quin canvi he experimentat estos últims anys en l'escola?
- Quins objectes, cançons, contes o jocs formen part de la meua història?
- Com puc contar els moments més importants de la meua vida, la meua història?
- Quines històries escolte en la meua família o comunitat i com influïxen en qui soc?
- Com puc narrar un record significatiu usant paraules, dibuixos o cançons?
- Quines característiques em fan únic/a? Què m'agrada compartir de mi amb els altres?
- Per què creus que cada persona té una història valuosa?

Preguntes per al tercer cicle 5t-6t

- Què significa ser l'autor/a de la meua pròpia història? Com trie què contar i com contar-me?
- Quines persones han influït en la meua identitat i en la meua manera de vore el món?
- Quins assoliments, desafiaments i aprenentatges vull destacar en la meua biografia? Com es relaciona la meua història personal amb la història de la meua comunitat o territori?
- De quina manera puc utilitzar diferents gèneres literaris de conte, poesia, cançó, narració oral per a contar la meua vida?
- Com puc incloure testimonis, fotografies o records en la construcció de la meua biografia?
- Per què escoltar històries d'altres persones enriquix i transforma la meua pròpia història?

Propuesta de investigación

En este eje se propone un proceso de investigación que desarrolla las competencias de escuchar y narrar, para construir su biografía deben investigar sobre su vida, escuchar historias sobre los hitos de su historia como su nacimiento, sus abuelos y sus orígenes, debe recurrir a los archivos familiares como fotografías u objetos que constituyan su memoria emotiva, para ello debe entrevistar a sus familia y reconocer en ella parte de su identidad.

Luego de que la investigación familiar y la recolección de archivos se haya realizado, el estudiantado debe conocer las formas narrativas y figuras literarias que enriquezcan sus posibilidades de narración, desde la prosa tradicional hasta la poesía, el diálogo, el cuento de ficción, el cómic o el relato oral, la historia no necesariamente debe ser contada de manera correlativa o lineal, es recomendable investigar otras biografías para inspirar el proceso. Es fundamental que cada estudiante descubra y se apropie de un estilo propio, auténtico, que exprese su identidad.

El proceso concluye con la invitación al estudiantado a recapitular y compartir sus experiencias investigativas, sobre una mesa común s e muestran todos lo archivos que lograron recolectar para construir su biografía, fotografías, objetos, documentos, que dan cuenta de los hitos que consideraron significativos y de los que descartaron para hablar de sus vidas, todos los archivos se comparten con docentes y compañeros, es importante fomentar la escucha activa de las historia de los otros y potenciar la diversidad de vidas y maneras de contarlas.

Proposta d'investigació

En este eix es proposa un procés d'investigació que desenrotlla les competències d'escoltar i narrar. Per a construir la seua biografia han d'investigar sobre la seua vida; escoltar històries sobre les fites de la seua història, com ara el naixement, els seus avis i els seus orígens; han de recórrer als arxius familiars, com ara fotografies o objectes que constituïsquen la seua memòria emotiva, i per a fer-ho han d'entrevistar els membres de la família i reconéixer en esta una part de la seua identitat.

Després que la investigació familiar i la recol·lecció d'arxius s'haja realitzat, l'estudiant ha de conéixer les formes narratives i figures literàries que enriquisquen les possibilitats de narració, des de la prosa tradicional fins a la poesia, el diàleg, el conte de ficció, el còmic o el relat oral. La història no necessàriament ha de ser contada de manera correlativa o lineal, és recomanable investigar altres biografies per a inspirar el procés. És fonamental que cada estudiant descobrisca un estil propi, autèntic, que expresse la seua identitat, i s'apropie d'este.

El procés conclou amb la invitació a l'estudiant a recapitular i compartir les seues experiències investigatives. Sobre una taula comuna es mostren tots els arxius que van aconseguir arreplegar per a construir la seua biografia: fotografies, objectes, documents que donen compte de les fites que van considerar significatives, i els que van descartar, per a parlar de les seues vides. Tots els arxius es compartixen amb docents i companys, és important fomentar l'escolta activa de les històries dels altres i potenciar la diversitat de vides i les maneres de contar-les.

Propuesta de desarrollo: Biografía Textil

Cada estudiante confecciona un boceto de su trabajo sobre papel o tela, como prefieran, desarrollaran hitos, cuadros, ideas y visualizan figuras, objetos y símbolos claves para construir la narración de su biografía, es importante dar una indicación clara de que los dibujos y recortes en telas deben ser grandes y generales ya que los detalles se realizarán posteriormente.

Una vez decidida la composición del boceto el estudiantado hará la elección de su tela base una pieza textil de 30x30 cm, pueden usar más de una si consideran necesario, todas las piezas deben ser del mismo tamaño o similares para simplificar el proceso final de la actividad que corresponde al archivo de las biografías en un libro textil.

Una vez definida las telas bases de cada estudiante, se seleccionan los retazos de telas diversos en colores y texturas para que creen los símbolos y figuras que mejor representen su idea, pueden incorporar objetivos, volúmenes, fotografías u otro elemento que consideren importante. Al componer darán forma a su narración, guiándose por el boceto, irán ubicando los retazos y elementos sobre la tela base, experimentando cómo se materializa su idea de la forma más original y propia.

Cuando la decisión está lista y el diseño finalizado, se fijan las piezas a la tela, puede ser con alfileres o aplicar pegamento si resulta más accesible, en muchos casos luego de pegar las telas con pegamento se recomienda tomar hilo y aguja y con un hilván simple adherir las piezas, pueden dibujar los detalles con un marcador textil fino. En el proceso es importante hilvanar los bordes de cada composición y luego planchar las telas, para sellar el trabajo.

Durante las sesiones de trabajo no olvidar la metodología propuesta: manos, corazón y pensamiento, realizar el trabajo en círculo, estimular los sentidos con olores y música en el aula, iniciar la sesión con un juego de cuerdas o hilos, que nos acerque a los universos textiles y recordar que en cada sesión se avanzará, paso a paso, que los tiempos de las prácticas textiles son lentos y valiosos.

Al terminar cada pieza, los estudiantes las presentarán al grupo, compartiendo el significado de su diseño. Finalmente, todas las creaciones podrán unirse en un libro textil,que refleje la diversidad y riqueza de la identidad del grupo que se arma juntando trocitos de cada uno de sus integrantes. Para el cierre se recomienda unir las telas bases entre ellas y no utilizar un fondo que dará más peso y disminuirá las posibilidad de encuadernación, planchar con un paño húmedo sobre la tela para sellar la pieza, titular el libro textil, coordinar con la biblioteca de la escuela para que el libro quede en sus registros visible para la comunidad educativa, bordar o escribir sobre tela los nombres de las y los creadores y por último incorporar a las familias al montaje final, estableciendo entre ellas conexiones y redes, Se recomienda realizar una presentación del libro como un hito de cierre y que sean los propios estudiantes los que hagan la mediación a sus familias de sus trabajos.

Proposta de desenrotllament: Biografia tèxtil

Cada estudiant confecciona un esbós del seu treball sobre paper o tela, com preferisquen. Desenrotllen fites, quadros, idees i visualitzen figures, objectes i símbols clau per a construir la narració de la seua biografia. És important donar una indicació clara que els dibuixos i retalls en teles han de ser grans i generals, ja que els detalls es realitzaran posteriorment.

Una vegada decidida la composició de l'esbós, l'estudiant farà l'elecció de la seua tela base, una peça tèxtil de 30 x 30 cm. Poden usar més d'una si ho consideren necessari. Totes les peces han de ser de la mateixa grandària, o similars, per a simplificar el procés final de l'activitat, que correspon a l'arxiu de les biografies en un llibre tèxtil.

Una vegada definides les teles base de cada estudiant, se seleccionen els retalls de teles, diversos en colors i textures, perquè creen els símbols i les figures que millor representen la seua idea. Poden incorporar objectes, volums, fotografies o un altre element que consideren important. Després de compondre donaran forma a la seua narració, guiant-se per l'esbós, aniran situant els retalls i elements sobre la tela base, experimentant com es materialitza la seua idea de la manera més original i pròpia.

Quan la decisió està llesta i el disseny acabat, es fixen les peces a la tela, pot ser amb agulles o aplicant cola si resulta més accessible. En molts casos, després de pegar les teles amb cola, es recomana agarrar fil i agulla i amb un embast simple adherir les peces; poden dibuixar els detalls amb un marcador tèxtil fi. En el procés és important embastar les vores de cada composició i després planxar les teles, per a segellar el treball.

Durant les sessions de treball no s'ha d'oblidar la metodologia proposada: mans, cor i pensament; fer el treball en cercle; estimular els sentits amb olors i música en l'aula; iniciar la sessió amb un joc de cordes o fils, que ens acoste als universos tèxtils, i recordar que en cada sessió s'avançarà pas a pas, que els temps de les pràctiques tèxtils són lents i valuosos.

En acabar cada peça, els estudiants la presentaran al grup, compartint el significat del seu disseny. Finalment, totes les creacions podran unir-se en un llibre tèxtil que reflectisca la diversitat i riquesa de la identitat del grup que s'arma ajuntant trossets de cada un dels seus integrants. Per al tancament es recomana unir les teles base entre si i no utilitzar un fons que donarà més pes i disminuirà la possibilitat d'enquadernació, planxar amb un drap humit sobre la tela per a segellar la peça, titular el llibre tèxtil, coordinar amb la biblioteca de l'escola perquè el llibre quede en els seus registres visible per a la comunitat educativa, brodar o escriure sobre tela els noms de les i els creadors i, finalment, incorporar les famílies en el muntatge final, per a establir entre estes connexions i xarxes. Es recomana realitzar una presentació del llibre com un símbol de tancament i que siguen els mateixos estudiants els que facen la mediació dels seus treballs a les seues famílies.

Libro textil

El libro textil es un soporte versátil que permite archivar y preservar cualquier tipo de actividad creativa en el aula, no solo relatos de rutas migrantes sino también poesías, recuerdos, experimentos, dibujos, recetas, mapas o historias colectivas. Es una herramienta que invita a combinar la documentación y la memoria.

Para montar un libro textil, comienza reuniendo todas las páginas ya terminadas por el grupo, asegurándose de que tengan medidas similares, para facilitar el ensamblaje. Revise que cada una tenga suficiente margen libre en uno de los lados, preferentemente el izquierdo para la unión.

El lomo del libro puede tener una tira de tela resistente, de modo que cubra el margen de todas las páginas superpuestas y quede un poco más largo que el alto de las hojas. Puedes usar lona, fieltro grueso o algodón duro. Alínea las páginas, superponiendo los márgenes, y une todas al lomo por medio de costuras rectas, a máquina o a mano, pasando varias veces los hilos punto sencillo de hilván pero una puntada de refuerzo, para asegurar su firmeza. Otra opción es coser ojales y unir las hojas con cordón, cintas o anillas metálicas pasadas por esos orificios, como en una carpeta.

Para una encuadernación flexible y decorativa, también puedes unir las páginas usando cintas textiles, anudadas o botones grandes o anillas tipo argolla en el margen izquierdo. Por último, crea la portada y contraportada con piezas de tela más gruesa y decorada, agregando un cartón delgado entre dos telas si quieres darles mayor rigidez. Cose o pega portada y contraportada al lomo y verifica que el libro se pueda hojear cómodamente.

Materiales: Tiras de tela gruesa para el lomo, agujas e hilos resistentes, tijeras, ojales y anillas si se desea sistema desplegable, cintas y botones, piezas de tela para portada y contraportada, cartón fino opcional, telas recicladas variadas, aguja, hilos de colores, cuerda, pegamento,papel y lápiz para el boceto.

Llibre tèxtil

El llibre tèxtil és un suport versàtil que permet arxivar i preservar qualsevol classe d'activitat creativa en l'aula, no només relats de rutes migrants, sinó també poesies, records, experiments, dibuixos, receptes, mapes o històries col·lectives. És una ferramenta que convida a combinar la documentació i la memòria.

Per a muntar un llibre tèxtil, comenceu reunint totes les pàgines ja acabades pel grup, assegureu-vos que tinguen mesures similars, per a facilitar l'acoblament. Reviseu que cada una tinga suficient marge lliure en un dels costats, preferentment l'esquerre, per a la unió.

El llom del llibre pot tindre una tira de tela resistent, de manera que cobrisca el marge de totes les pàgines superposades i quede un poc més llarg que l'altura de les fulles. Podeu usar lona, feltre gruixut o cotó dur. Alineeu les pàgines, superposant els màrgens, i uniu-les totes al llom per mitjà de costures rectes, a màquina o a mà, passant diverses vegades els fils amb punt senzill de basta, però una puntada de reforç per a assegurar-ne la fermesa. Una altra opció és cosir traus i unir les fulles amb cordó, cintes o anelles metàl·liques passades per eixos orificis, com en una carpeta.

Per a una enquadernació flexible i decorativa, també podeu unir les pàgines usant cintes tèxtils, nugades, o botons grans o anelles tipus argolla en el marge esquerre. Finalment, es crea la portada i la contraportada amb peces de tela més gruixuda i decorada, agregant un cartó prim entre dos teles si voleu donar-los més rigidesa. Cosiu o pegueu portada i contraportada al llom i verifiqueu que el llibre es puga fullejar còmodament.

Materials: tires de tela gruixuda per al llom; agulles i fils resistents; tisores, traus i anelles, si volen sistema desplegable, cintes i botons; peces de tela per a portada i contraportada; cartó fi opcional, teles reciclades variades, agulla, fils de colors, corda, cola, paper i llapis per a l'esbós.

II EJE: RUTAS TEXTILES

Descripción de contenidos

Este segundo eje de trabajo es central, propone al entorno escolar ampliar sus horizontes generando nuevas preguntas en torno a la migración y a los derechos humanos. Esta propuesta invita a pensar en la migración como una acción de movimiento natural que se realiza desde el inicio de la humanidad y que ha posibilitado la pluralidad lingüística, de sabores, de historias familiares, de credos religiosos, de creencias sociales y culturales, sin dejar de problematizar sobre las complejidades que habitan en los procesos migratorios precarizados.

El objetivo central es promover la empatía y la inclusión, reconocer las múltiples rutas que nos interconectan como comunidad global y comprender la interdependencia entre los seres humanos, así como también la interrelación con otros mundos como el mundo animal y el mundo vegetal, esta interconectividad amplía el registro del estudiantado y proporciona conocimientos claves para crear ambientes que defienden el derecho a la diferencia.

Las Rutas Textiles nos invita a mirar los mapas a reconocer las distancias y cercanías, a identificar ríos, mares y océanos, a conocer los continentes y las diferencias de color,idiomas,creencias, climas, faunas y floras de los cientos de territorios existentes.

A continuación se plantean una serie de preguntas que permiten explorar la inclusión, la diversidad y la migración desde una mirada ampliada, vinculando lo humano y lo natural.

EIX II. RUTES TÈXTILS

Descripció de continguts

Este segon eix de treball és central, es proposa a l'entorn escolar ampliar els seus horitzons generant noves preguntes entorn de la migració i els drets humans. Esta proposta convida a pensar en la migració com una acció de moviment natural que es fa des de l'inici de la humanitat i que ha possibilitat la pluralitat lingüística, de sabors, d'històries familiars, de credos religiosos, de creences socials i culturals, sense deixar de problematitzar sobre les complexitats que habiten en els processos migratoris precaritzats.

L'objectiu central és promoure l'empatia i la inclusió, reconéixer les múltiples rutes que ens interconnecten com a comunitat global i comprendre la interdependència entre els sers humans, així com la interrelació amb altres mons com el món animal i el món vegetal, esta interconnectivitat amplia el registre de l'estudiant i proporciona coneixements clau per a crear ambients que defenen el dret a la diferència.

Les Rutes Tèxtils ens conviden a mirar els mapes; a reconéixer les distàncies i proximitats; a identificar rius, mars i oceans; a conéixer els continents i les diferències de color, idiomes, creences, climes, faunes i flores dels centenars de territoris existents.

A continuació, es plantegen una sèrie de preguntes que permeten explorar la inclusió, la diversitat i la migració des d'una mirada ampliada, vinculant el vessant humà i el que és natural.

Preguntas para el primer ciclo 1º-2º

- ¿Qué cosas importantes forman parte de mi vida cotidiana y me hacen sentir en casa? ¿Qué cambios he vivido, como mudarme de casa, cambiar de grupo, aprender algo nuevo o conocer a alguien diferente?
- ¿Cuáles son las palabras, sabores, músicas o colores que me acompañan en mi día a día
- ¿Qué cosas compartimos, aunque tengamos historias y gustos diferentes?
- ¿Qué tenemos en común con los animales y plantas que tuvieron que cambiar de lugar?
- ¿Qué sentimientos pueden compartir las personas, los animales y las plantas cuando llegan a un nuevo espacio?¿Cómo podemos cuidar a nuevas personas como a seres de la naturaleza que aparecen en nuestro entorno?

Preguntas para el segundo ciclo 3º-4º

- ¿Qué historias o recuerdos compartimos en el grupo y cuáles son especiales para cada uno? ¿De qué maneras podemos celebrar la diversidad dentro de nuestro grupo, sin hacer comparaciones ni destacar a nadie por sus diferencias?
- ¿Cómo podemos crear un ambiente para participar según sus propias decisiones y sin sentirse obligado a compartir lo que no desea?
- ¿Qué historias similares podríamos descubrir de las rutas que recorren animales, plantas y personas? ¿Qué factores, como el clima, la búsqueda de alimento o la necesidad de protección, motivan a que seres vivos se desplacen?
- ¿Qué vínculos de colaboración y convivencia observamos en la naturaleza y cómo podríamos aplicarlas para mejorar la vida escolar y social?

Preguntas para el tercer ciclo 5º-6º

- ¿Qué significa pertenecer a un grupo y cómo podemos construir esas pertenencias de forma activa y sin exclusiones? ¿porque los animales no tienen fronteras?
- ¿Qué acciones cotidianas podemos practicar para que cada quien se sienta libre de compartir sus propias experiencias?
- ¿Cómo los mapas, los relatos, los talentos y los recuerdos de todos y todas conviven en nuestro grupo?
- ¿Qué semejanzas y diferencias hay entre las migraciones humanas y las migraciones de aves, animales y plantas?
- ¿De qué manera podemos aprender a reconocer y valorar la diversidad natural y humana observando los movimientos que suceden en la naturaleza?
- ¿Qué retos enfrentan los seres vivos durante sus movimientos migratorios y cómo los superan?
- ¿Cómo podemos construir comunidad inspirándose en la forma en que las plantas, animales y aves coexisten y colaboran en sus entornos, sin excluir a nadie?

Preguntes per al primer cicle 1r-2n

- Quines coses importants formen part de la meua vida quotidiana i em fan sentir com en casa? Quins canvis he viscut?, com ara mudar-me de casa, canviar de grup, aprendre una cosa nova o conéixer algú diferent.
- Quines són les paraules, els sabors, les músiques o els colors que m'acompanyen en el dia a dia?
- Quines coses compartim, encara que tinguem històries i gustos diferents?
- Què tenim en comú amb els animals i les plantes que van haver de canviar de lloc?
- Quins sentiments poden compartir les persones, els animals i les plantes quan arriben a un nou espai? Com podem cuidar noves persones com a sers de la naturalesa que apareixen en el nostre entorn?

Preguntes per al segon cicle 3r-4t

- Quines històries o records compartim en el grup i quins són especials per a cada u? De quines maneres podem celebrar la diversitat dins del nostre grup, sense fer comparacions ni destacar ningú per les seues diferències?
- Com podem crear un ambient per a participar segons les seues pròpies decisions i que no se senten obligats a compartir el que no volen?
- Quines històries similars podríem descobrir de les rutes que recorren animals, plantes i persones? Quins factors, com ara el clima, la

busca d'aliment o la necessitat de protecció, motiven que els sers vius es desplacen?
- Quins vincles de col·laboració i convivència observem en la naturalesa i com podríem aplicar-los per a millorar la vida escolar i social?

Preguntes per al tercer cicle 5t-6t

- Què significa pertànyer a un grup i com podem construir eixes pertinences de manera activa i sense exclusions?
  Per què els animals no tenen fronteres?
- Quines accions quotidianes podem practicar perquè cada u se senta lliure de compartir les seues pròpies experiències?
- Com els mapes, els relats, els talents i els records de tots i totes conviuen en el nostre grup?
- Quines semblances i diferències hi ha entre les migracions humanes i les migracions d'aus, animals i plantes?
- De quina manera podem aprendre a reconéixer i valorar la diversitat natural i humana observant els moviments que succeïxen en la naturalesa?
- Quins reptes afronten els sers vius durant els seus moviments migratoris i com els superen?
- Com podem construir comunitat inspirant-nos en la forma en què les plantes, els animals i les aus coexistixen i col·laboren en els seus entorns, sense excloure ningú?

Propuesta de Investigación

El proceso de investigación estará permeado por la interconectividad de migraciones, esto quiere decir que se trabajará simultáneamente en la movilidad de personas, aves, mamíferos, especias y semillas. Estas rutas se retroalimentan y suavizan experiencias traumáticas que puedan existir en las aulas.

Como ya se describe en el apartado de multiculturalidad en la escuela, las migraciones son decisiones tomadas por personas adultas y sus razones son variadas, es muy importante proteger a los menores, ser cuidadosos con no señalar a los estudiantes migrantes con la intención de integrar, se recomienda incorporar las experiencias del estudiantado como conocimientos que deben ser transmitidos y reeducados, respetar sus silencios y expandir las similitudes de los procesos migratorios con el mundo animal y vegetal, que en muchos casos genera una proyección a sus propias vivencias.

Para este punto se propone comenzar con una investigación colectiva, estudiar las rutas, las distancias, la geografía que atraviesan, los tiempos que demoran, las razones por las cuales se movilizan, y lo que encuentren en ese camino.

En las migraciones de seres humanos y con el fin de resguardar la manera en que el estudiantado migrante se vincula con sus compañeros y en la percepción que el resto del grupo construye sobre ellos, es fundamental reconocer que las migraciones son un valor que aporta al colectivo, reforzar los derechos humanos y el derecho a la diferencia. Se recomienda primero conocer los procesos migratorios biográficos de cada uno de los estudiantes y de sus familias, estos datos se darán a conocer en el I eje de trabajo: El Hilo de la Historia, sin embargo se sugiere investigar sobre sus rutas, las razones de sus movilidades y sus proceso migratorio.

El proceso comienza investigando sobre las rutas migratorias más transitadas del mundo, donde millones de personas atraviesan cada año buscando seguridad, trabajo o mejores condiciones de vida, historias de esfuerzo que representan valentía y esperanza. Estas rutas migratorias conectan a continentes enteros y atraviesan variados paisajes geográficos desde desiertos hasta mares, cada ruta tiene sus propias dificultades y riesgos, y todas muestran la capacidad de adaptación de las personas que las cruzan y la necesidad de pensar en la redistribución de los recursos y en la justicia social.

Una de las Rutas migratorias más usadas en el mundo es la de México hacia Estados Unidos, cada año millones de personas de países como México, Guatemala, Honduras, El Salvador, Venezuela y Haití cruzan Centroamérica y México en busca de llegar a la frontera sur de Estados Unidos, caravanas humanas caminan durante meses.

Otra ruta transitada es la del Mediterráneo, donde miles de migrantes procedentes de África, el Medio Oriente y Asia intentan cruzar el mar Mediterráneo para llegar a Europa. A menudo, los migrantes son hombres desplazados que llegan desde países en guerra o con grave crisis humanitaria, como Siria, Sudán, Afganistán o Libia. Otras rutas que pueden ser investigadas son la Ruta del Atlántico hacia Canarias, la Ruta de Asia, el Sudeste Asiático y Australia, la Ruta del Canal de la Mancha y la Ruta de los Balcanes.

Es importante incluir en la investigación colectiva, las rutas migratorios amables que viven algunos estudiantes y que responden a inquietudes intelectuales, reagrupación familiar, continuidad de estudios, que cuentan con libertad de movilidad y documentación, esto enriquecerá la diversidad en la narración y nos alejará de la estigmatización que pudiera ocurrir involuntariamente. Se recomienda investigar sobre conceptos como fronteras, documentación, legalidad, visados, patria y derechos humanos.

Para el proceso de investigación de las rutas migratorias del mundo animal y del mundo vegetal se recomienda visualizar las rutas más usadas por aves y mamíferos, rutas que al igual que las rutas humanas, recorren continentes y océanos, y responden a la sobrevivencia, la búsqueda de alimento, el refugio estacional y la reproducción para prolongar su especie. Estas rutas suelen ser cíclicas y han sido recorridas por millones de años, aunque hoy muchas están amenazadas por cambios ambientales y actividades humanas.

La ruta más transitada por aves y mamíferos es la ruta Norte-Sur, muchas aves migran del hemisferio norte,zonas de cría en Europa, Asia y Norteamérica hacia zonas tropicales o australes como América y África, para invernar, regresando en primavera y repitiendo el ciclo cada año, existen migraciones como la que realiza la libélula roja que incluye América, África, Asia y Oceanía. Así como también rutas que se dan solo dentro de un territorio como la migración del colibrí que solo migra dentro de América.

La migración de las semillas ocurre mediante un proceso conocido como dispersión o diáspora que permite a las plantas expandirse en nuevos territorios gracias a diversos agentes como el viento, el agua, los animales y la gravedad, las especias, entendidas como plantas aromáticas y condimentos, se debe principalmente a la movilidad humana como el comercio y rutas de intercambio históricas, existen rutas de las especias, ruta de la canela y otras, que llevaron semillas y plantas de un continente a otro, adaptándolas a climas y suelos diversos a lo largo del tiempo.

Proposta d'investigació

El procés d'investigació estarà permeat per la interconnectivitat de migracions, això vol dir que es treballarà simultàniament en la mobilitat de persones, aus, mamífers, espècies i llavors. Estes rutes es retroalimenten i suavitzen experiències traumàtiques que puguen haver-hi en les aules.

Com ja es descriu en l'apartat de Multiculturalitat en l'Escola, les migracions són decisions preses per persones adultes i les seues raons són diverses, és molt important protegir els menors, ser acurats amb no assenyalar els estudiants migrants amb la intenció d'integrar-los. Es recomana incorporar les experiències de l'estudiantat com a coneixements que han de ser transmesos i reeducats, respectar els seus silencis i expandir les similituds dels processos migratoris amb el món animal i vegetal, que en molts casos generen una projecció a les seues pròpies vivències.

Per a este punt es proposa començar amb una investigació col·lectiva, estudiar les rutes, les distàncies, la geografia que travessen, els temps que demoren, les raons per les quals es mobilitzen i el que troben en eixe camí.

En les migracions dels sers humans, i amb la finalitat de resguardar la manera en la qual l'estudiant migrant es vincula amb els seus companys i en la percepció que la resta del grup construïx sobre ells, és fonamental reconéixer que les migracions són un valor que aporta al col·lectiu, reforçar els drets humans i el dret a la diferència. Es recomana primer conéixer els processos migratoris biogràfics de cada un dels estudiants i de les seues famílies, estes dades es donaran a

conéixer en l'eix I del treball: El Fil de la Història; no obstant això, se suggerix investigar sobre les seues rutes, les raons de les seues mobilitats i el seu procés migratori.

El procés comença investigant sobre les rutes migratòries més transitades del món, les quals travessen milions de persones cada any buscant seguretat, treball o millors condicions de vida, històries d'esforç que representen valentia i esperança. Estes rutes migratòries connecten continents sencers i travessen paisatges geogràfics variats, des de deserts fins a mars. Cada ruta té les seues pròpies dificultats i riscos, i totes mostren la capacitat d'adaptació de les persones que les creuen i la necessitat de pensar en la redistribució dels recursos i en la justícia social.

Una de les rutes migratòries més usades en el món és la de Mèxic cap als Estats Units, cada any milions de persones de països com Mèxic, Guatemala, Hondures, El Salvador, Veneçuela i Haití creuen Centreamèrica i Mèxic i busquen arribar a la frontera sud dels Estats Units, caravanes humanes caminen durant mesos. Una altra ruta transitada és la del Mediterrani, en què milers de migrants procedents d'Àfrica, l'Orient Mitjà i Àsia intenten creuar el mar Mediterrani per a arribar a Europa; sovint, els migrants són hòmens desplaçats que arriben des de països en guerra o amb greu crisi humanitària, com ara Síria, Sudan, l'Afganistan o Líbia. Altres rutes que poden ser investigades són la ruta de l'Atlàntic cap a Canàries, la ruta d'Àsia, el Sud-est Asiàtic i Austràlia, la ruta del canal de la Mànega i la ruta dels Balcans.

És important incloure en la investigació col·lectiva les rutes migratòries amables que viuen alguns estudiants i que responen a inquietuds intel·lectuals, reagrupació familiar, continuïtat d'estudis, que compten amb llibertat de mobilitat i documentació, això enriquirà la diversitat en la narració i ens allunyarà de l'estigmatització que puga ocórrer involuntàriament. Es recomana investigar sobre conceptes com ara fronteres, documentació, legalitat, visats, pàtria i drets humans.

Per al procés d'investigació de les rutes migratòries del món animal i del món vegetal es recomana visualitzar les rutes més usades per aus i mamífers; rutes que, igual que les rutes humanes, recorren continents i oceans i responen a la supervivència, la busca d'aliment, el refugi estacional i la reproducció per a prolongar l'espècie. Estes rutes solen ser cícliques i han sigut recorregudes durant milions d'anys, encara que hui moltes estan amenaçades per canvis ambientals i activitats humanes.

La ruta més transitada per aus i mamífers és la ruta Nord-Sud, moltes aus migren de l'hemisferi nord, zones de cria a Europa, Àsia i Amèrica del Nord, cap a zones tropicals o australs com Amèrica i Àfrica, per a hivernar; tornen a la primavera i repetixen el cicle cada any. Hi ha migracions com la que fa la libèl·lula roja, que inclou Amèrica, Àfrica, Àsia i Oceania, i també rutes que es donen només dins d'un territori, com ara la migració del colibrí, que només migra dins d'Amèrica.

La migració de les llavors ocorre mitjançant un procés conegut com a dispersió o diàspora, que permet a les plantes expandir-se en nous territoris gràcies a diversos agents com el vent, l'aigua, els animals i la gravetat; també les espècies, enteses com a plantes aromàtiques i condiments, cosa que es deu principalment a la mobilitat humana, com ara el comerç i les rutes d'intercanvi històriques. Hi ha rutes de les espècies, la ruta de la canella i altres que van portar llavors i plantes d'un continent a un altre, adaptant-les a climes i sòls diversos al llarg del temps.

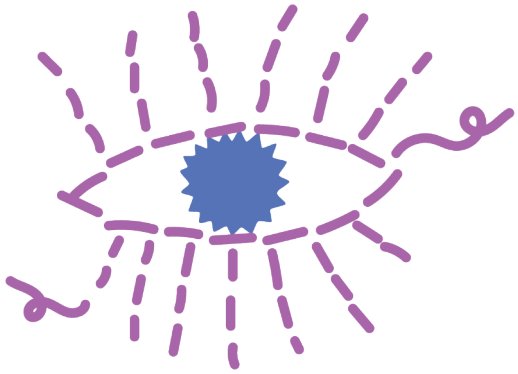

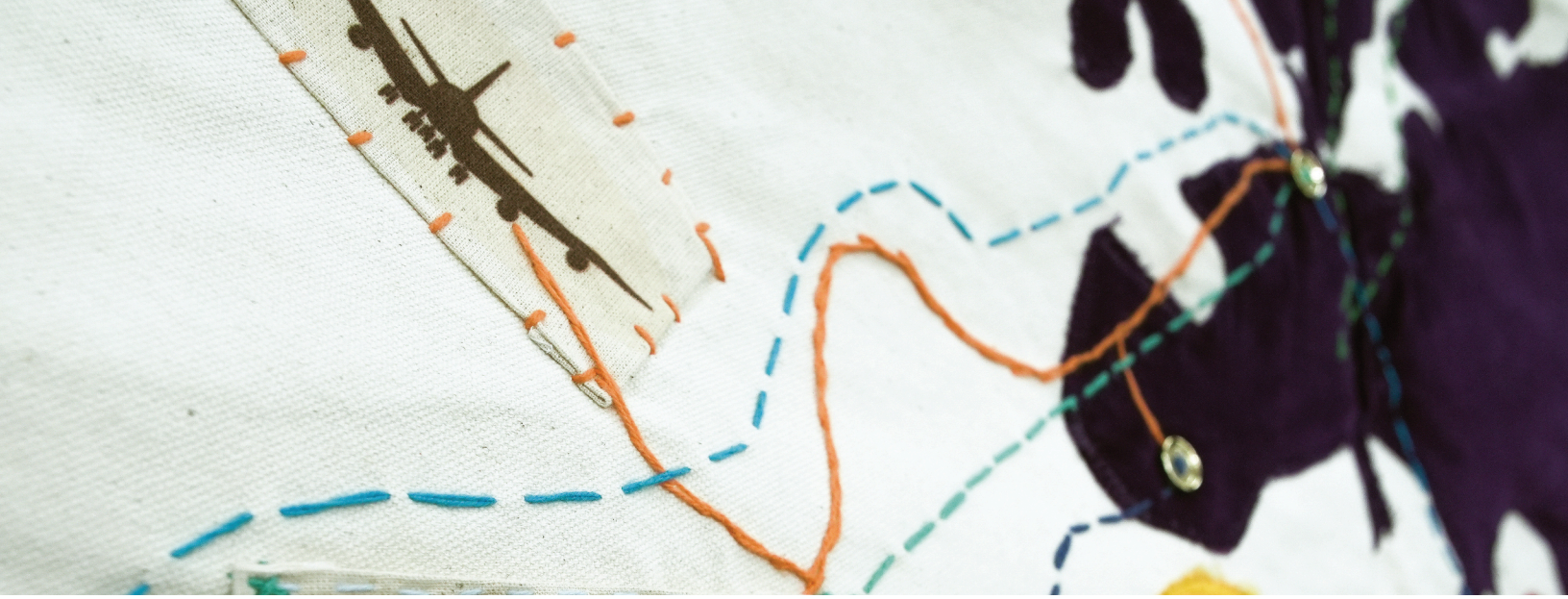

Propuesta de desarrollo: Rutas Migrantes

El efecto que experimentamos al contemplar un mapa o nuestra propia ruta, donde la inmensidad del mundo se vuelve tangible y podemos dimensionar espacios y distancias que normalmente parecen abstractos o inalcanzables, se denomina asombro cartográfico y es un efecto que nos acerca y nos conecta entre culturas. Para este eje es recomendable trabajar con mapas, cartografías, elementos de orientación como brújulas o rosas de los vientos, semillas, especias, y fotografías de aves y mamíferos.

A partir de lo investigado cada grupo elige más de una ruta de migración, las representa en piezas textiles de gran formato, estos trabajos se entretejen en el montaje final que idealmente debe realizarse con las familias y nos permitirá descubrir las similitudes existentes entre las movilidades de las aves, los mamíferos, las semillas y las personas.

El proceso textil consiste en seleccionar por grupo una tela base de 1 metro de ancho por 1.50 cm de largo, idealmente la tela debe ser lisa de un color, sin estampados, luego cada grupo corta retazos de tela que simbolizan: mares, ríos, océanos, continentes, países, cordilleras, desiertos, polos, canales, islas, archipiélagos y lo que consideren necesario para dar un punto de partida, paradas importantes y un punto de llegada, también pueden recortar formas de caminos, casas, personas, animales, aves, semillas o medios de transporte.

Una vez listos los elementos, cada grupo ubica sus recortes en sus telas bases ya sea con alfileres, o mediante pegamento textil, luego dan puntadas simples de hilván, usando aguja e hilo. Se recomienda usar mesas grandes que les permitan visualizar la tela en su totalidad o colgar las telas en las murallas de las aulas. Finalmente pueden agregar detalles bordados como palabras, fechas o nombres de lugares, si lo desean, pueden tensar hilos entre un punto y otro para representar las rutas migratorias, también se recomienda usar pequeños elementos como botones o cintas que refuercen la historia. Es mejor que cada detalle, se realice en piezas sueltas que puedan incluir en la tela central, para facilitar el trabajo de montaje.

Finalmente, el proceso es unir las telas de cada grupo y construir una sola narración, para ellos se recomienda unir las telas bases entre ellas y no utilizar un fondo que dará más peso y disminuirá las posibilidad de exhibición, planchar con un paño húmedo sobre la tela, para sellar la pieza, dar un nombre al mural textil, exhibir en un lugar visible para la comunidad educativa, bordar, escribir sobre tela los nombres de las y los creadores y por último incorporar a las familias al montaje de unión de las telas por grupo, estableciendo entre ellas conexiones y que sean los propios estudiantes que hagan la mediación a sus familias de sus trabajos.

Materiales: Retazos de tela variada, base de tela para cada tramo, hilos y agujas, tijeras, pegamento textil, elementos decorativos pequeños opcional.

Proposta de desenrotllament: Rutes Migrants

L'efecte que experimentem quan contemplem un mapa o la nostra pròpia ruta, a on la immensitat del món es torna tangible i podem dimensionar espais i distàncies que normalment semblen abstractes o inassolibles, es denomina sorpresa cartogràfica i és un efecte que ens acosta i ens connecta entre cultures. Per a este eix és recomanable treballar amb mapes, cartografies, elements d'orientació com ara brúixola o rosa dels vents, llavors, espècies i fotografies d'aus i mamífers.

A partir de la investigació, cada grup tria més d'una ruta de migració, les representa en peces tèxtils de gran format. Estos treballs s'entretixen en el muntatge final, que idealment s'ha de fer amb les famílies, i ens permetrà descobrir les similituds existents entre les mobilitats de les aus, els mamífers, les llavors i les persones.

El procés tèxtil consistix a seleccionar per grup una tela base d'1 metre d'ample per 1,50 centímetres de llarg, idealment la tela ha de ser llisa, d'un color, sense estampats. Després, cada grup talla retalls de tela que simbolitzen mars, rius, oceans, continents, països, serralades, deserts, pols, canals, illes, arxipèlags i el que consideren necessari per a crear un punt de partida, parades importants i un punt d'arribada. També poden retallar formes de camins, cases, persones, animals, aus, llavors o mitjans de transport.

Una vegada llestos els elements, cada grup situa els respectius retalls en les seues teles base, siga amb agulles o mitjançant cola tèxtil, després donen puntades simples de basta, usant agulla i fil.

Es recomana usar taules grans que els permeten visualitzar la tela íntegrament o penjar les teles en les parets de les aules. Finalment, poden agregar detalls brodats, com ara paraules, dates o noms de llocs. Si ho desitgen, poden tensar fils entre un punt i un altre per a representar les rutes migratòries. També es recomana usar elements xicotets, com ara botons o cintes, que reforcen la història. És millor que cada detall es realitze en peces soltes que puguen incloure en la tela central, per a facilitar el treball de muntatge.

Finalment, el procés consistix a unir les teles de cada grup i construir una sola narració, per a ferho es recomana unir les teles base entre si i no utilitzar un fons, que donarà més pes i disminuirà les possibilitats d'exhibició; planxar amb un drap humit sobre la tela, per a segellar la peça; posar un nom al mural tèxtil; exhibir en un lloc visible per a la comunitat educativa; brodar, escriure sobre la tela els noms de les i els creadors, i, finalment, incorporar les famílies al muntatge d'unió de les teles per grup, per a establir entre estes connexions, i que siguen els mateixos estudiants els que facen la mediació dels seus treballs a les respectives famílies.

Materials: retalls de tela variada, base de tela per a cada tram, fils i agulles, tisores, cola tèxtil, elements decoratius xicotets, opcional.

Mural Textil Colectivo

El mural textil colectivo es mucho más que una decoración de aula: funciona como un soporte vivo de archivo donde se logra agrupar, conservar y exhibir las actividades significativas realizadas durante el curso.

Para su composición, es recomendable ir juntando a modo de boceto, las piezas terminadas, se cuelga en un espacio visible y accesible y a medida que terminan las piezas textiles de diferentes formatos: pequeños tapices cosidos, rutas bordadas en hilo de colores, símbolos recortados y aplicados, mensajes y se van juntando las piezas, así como objetos más pequeños o detalles que se quieran ir agregando para dar narración, pueden dejar un bolsillos como buzón del mural, donde cada estudiante deja sus aportes.

Cada aporte se integra al mural mediante costura a mano con hilván simple o pegado, aplicación con alfileres decorativos, broches de presión o pequeñas trabillas de tela.

El mural puede incorporar etiquetas textiles bordadas con el nombre del proyecto o actividad, fechas, autores y breves relatos cosidos junto a cada pieza, asegurando su función archivística y documental. A lo largo del año, este soporte se enriquece y transforma, finalizando como una obra colectiva que almacena, documenta y expone la identidad y memoria del aula, lista para ser mostrada en exposiciones escolares, compartida con otras clases y conservada como testimonio del proceso educativo y creativo.

Materiales: retazos de colores y texturas diversas, hilos resistentes, agujas, alfileres, broches, cintas, botones, etiquetas textiles, pegamento textil y marcadores permanentes para detalles escritos.

Mural tèxtil col·lectiu

El mural tèxtil col·lectiu és molt més que una decoració d'aula: funciona com un suport viu d'arxiu en el qual s'aconseguix agrupar, conservar i exhibir les activitats significatives realitzades durant el curs.

Per a fer-ne la composició, és recomanable anar ajuntant, a manera d'esbós, les peces acabades. Es penja en un espai visible i accessible segons s'acaben les peces tèxtils de formats diferents: tapissos xicotets cosits, rutes brodades en fil de colors, símbols retallats i aplicats, missatges, i es van ajuntant les peces, així com objectes més xicotets o detalls que es vullguen anar agregant per a donar narració. Es pot deixar una butxaca com a bústia del mural, a on cada estudiant deixa les seues aportacions.

Cada aportació s'integra al mural mitjançant costura a mà amb embast simple o pegada, aplicada amb agulles decoratives, fermalls de pressió o travetes xicotetes de tela.

El mural pot incorporar etiquetes tèxtils brodades amb el nom del projecte o l'activitat, dates, autors i relats breus cosits al costat de cada peça, per a assegurar-ne la funció arxivística i documental. Al llarg de l'any, este suport s'enriquix i transforma, i finalitza com una obra col·lectiva que emmagatzema, documenta i exposa la identitat i la memòria de l'aula, llesta per a ser mostrada en exposicions escolars, compartida amb altres classes i conservada com a testimoni del procés educatiu i creatiu.

Materials: retalls de colors i textures diverses, fils resistents, agulles, agulles de cap, fermalls, cintes, botons, etiquetes tèxtils, cola tèxtil i marcadors permanents per a detalls escrits.

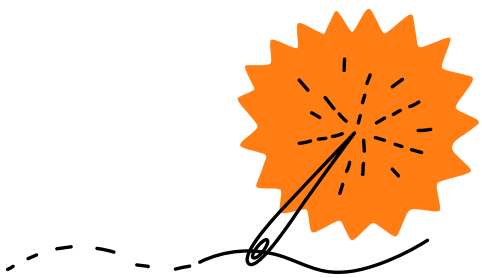

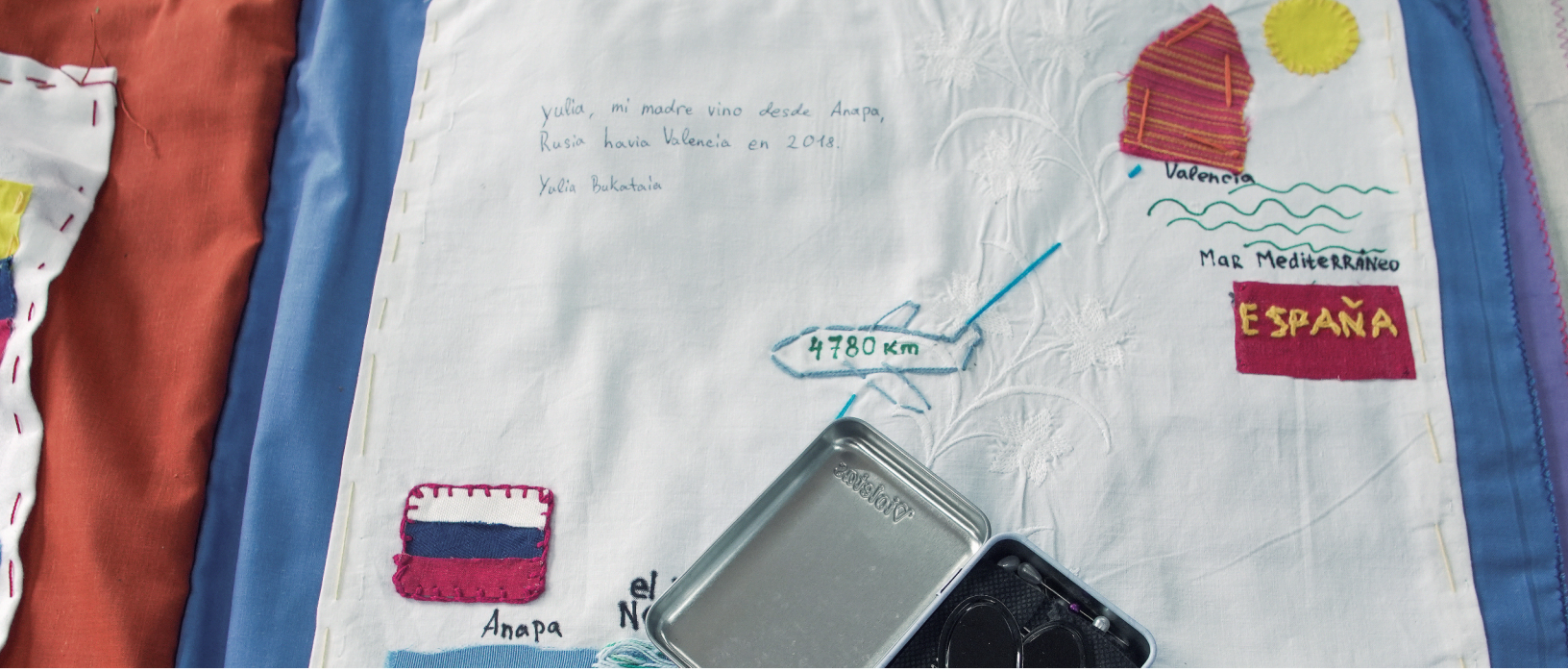

III EJE: ARCHIVO EMOTIVO

Descripción de contenidos

Este tercer y último eje propone reconocer en los archivos textiles una conexión con nuestra memoria emotiva y entrelazar el pasado, el presente y el futuro.

Los archivos textiles son un conjunto de materiales organizados que dan registro de un tiempo determinado, que nos permiten conocer historias del pasado o preservar historias para el futuro. Todos y todas tenemos algún trozo de tela que nos evocan un recuerdo o que es parte de nuestra historia familiar, el textil está relacionado a lo doméstico, al cariño, al cuidado, al abrigo, juntar esos sentires que ofrecen las piezas textiles y archivarlas en formatos pedagógicos es crear memoria colectiva de la escuela.

La memoria nos desafía, siempre nos recuerda lo necesaria que es su construcción cotidiana, lo saludable que es establecer una relación estable con ella y nos invita a revisar el tiempo y el olvido como sus opuestos complementarios y no como sus antagonistas.

Archivar completa un proceso de creación, facilita la organización y la consulta de otros estudiantes y docentes. El archivo escolar fortalece la identidad cultural y la conciencia colectiva, permitiendo que el alumnado y la comunidad reconozcan y valoren su patrimonio. A su vez fortalecer la identidad colectiva mostrando el recorrido de aprendizajes, la evolución de las técnicas, y las historias personales y familiares detrás de cada pieza de manera conjunta.

El objetivo central de este eje es explorar diversos formatos de archivo textiles existentes y la importancia de las prácticas textiles como recolectora de memorias, de patrimonios y saberes.

Para ellos se invita a profundizar en conceptos como el archivo textil que puede ser una manta, un paño, un abrigo, así como también objetos, fotografías, relatos o documentación relacionada, conservada para no olvidar. La memoria textil es otro concepto en el cual debemos profundizar que responde a conocimientos, saberes, tradiciones y técnicas que se transmiten a través del cuerpo y de la tradición oral, sus usos en la vida cotidiana, artística o familiar. Y por último otro concepto clave de investigar es el patrimonio textil que responde a todo lo materiales o inmateriales relacionados con la creación, el uso y el simbolismo de los textiles en una casa, escuela o comunidad.

A continuación se proponen una serie de preguntas detonadoras desarrolladas por nivel para mediar el procesos de estudio de conceptos claves con el proceso de investigación.

EIX III. ARXIU EMOTIU

Descripció de continguts

Este tercer i últim eix proposa reconéixer en els arxius tèxtils una connexió amb la nostra memòria emotiva i entrellaçar el passat, el present i el futur.

Els arxius tèxtils són un conjunt de materials organitzats que donen registre d'un temps determinat, que ens permeten conéixer històries del passat o preservar històries per al futur. Tots i totes tenim algun tros de tela que ens evoca un record o que és part de la nostra història familiar. El tèxtil està relacionat amb l'àmbit domèstic, el carinyo, la cura, el caliu. Ajuntar eixos sentiments que oferixen les peces tèxtils i arxivar-los en formats pedagògics és crear memòria col·lectiva de l'escola.

La memòria ens desafia, sempre ens recorda com és de necessari construir-la de manera quotidiana, com és de saludable establir una relació estable amb esta, i ens convida a revisar el temps i l'oblit com els seus oposats complementaris i no com els seus antagonistes.

Arxivar completa un procés de creació, facilita l'organització i la consulta d'altres estudiants i docents. L'arxiu escolar enfortix la identitat cultural i la consciència col·lectiva, i permet que l'alumnat i la comunitat reconeguen i valoren el seu patrimoni. Al seu torn, enfortix la identitat col·lectiva mostrant el recorregut d'aprenentatges, l'evolució de les tècniques i les històries personals i familiars darrere de cada peça de manera conjunta.

L'objectiu central d'este eix és explorar diversos formats d'arxiu tèxtils existents i la importància de les pràctiques tèxtils com a recol·lectores de memòries, de patrimonis i sabers.

Per a dur-ho a terme es convida a aprofundir en conceptes com l'arxiu tèxtil, que pot ser una manta, un drap, un abric, així com objectes, fotografies, relats o documentació relacionada, conservada per a no oblidar. La memòria tèxtil és un altre concepte en el qual hem d'aprofundir, que respon a coneixements, sabers, tradicions i tècniques que es transmeten a través del cos i de la tradició oral, els diversos usos en la vida quotidiana, artística o familiar. I, finalment, un altre concepte clau per a investigar és el patrimoni tèxtil, que respon a tots els materials o immaterials relacionats amb la creació, l'ús i el simbolisme dels tèxtils en una casa, escola o comunitat.

A continuació, es proposen una sèrie de preguntes detonadores desenrotllades per nivell per a mediar en el procés d'estudi de conceptes clau i amb el procés d'investigació.

Preguntas para el primer ciclo 1º-2º

- ¿Qué objeto, prenda o fotografía te acompaña cuando cambias de lugar, de casa o de grupo, y por qué es importante para ti?¿Si todas y todos ponemos juntos los recuerdos de nuestros cambios o viajes, cómo crees que sería la gran historia de nuestra clase?
- ¿Por qué crees que es valioso guardar recuerdos de distintos momentos y lugares en los que hemos estado?
- ¿Cómo podemos ayudar a que todos se sientan en casa, incluso cuando alguien llega nuevo o ha cambiado de sitio?
- ¿Qué cosas o recuerdos te gusta compartir de tu recorrido, y cómo te gustaría escucharlos de los demás?

Preguntas para el segundo ciclo 3º-4º

- ¿Qué historia personal, objeto o recuerdo conservarías en tu archivo emotivo para no olvidar los lugares y personas que han formado parte de tu camino?
- ¿Cómo nos cambian los recorridos y las experiencias de movernos o conocer lugares nuevos, y qué aprendemos de cada uno?
- ¿De qué manera podemos organizar juntos los recuerdos de nuestros viajes, mudanzas o cambios, para que sean parte de la memoria común?
- ¿Por qué es importante respetar cada historia y cada trayecto, aunque sean distintos y vengan de lugares diferentes?
- ¿Qué significa hacer memoria de los cambios, los movimientos y los aprendizajes que hemos vivido dentro y fuera de la escuela?
- ¿Qué cosas en el aula pueden hacernos sentir parte de un grupo aunque cada quien venga de lugares, caminos o historias diferentes?

Preguntas para el tercer ciclo 5º-6º

- ¿Qué experiencias, recorridos o cambios personales destacarías en tu archivo emotivo, y cómo han influido en quién eres hoy?
- ¿Cómo pueden las memorias de movilidad, como mudanzas, viajes, cambios de escuela o nuevas amistades, ayudarnos a conectar con nuestro grupo y nuestra historia colectiva?
- ¿De qué maneras los archivos personales pueden ser testimonio de vivencias y momentos compartidos, y cómo fortalecer nuestra identidad cultural en la escuela?
- ¿Qué desafíos y oportunidades surgen al registrar trayectos y cambios en la vida de cada uno, y cómo podemos reflexionar sobre ellos en el archivo de la clase?
- ¿Por qué es fundamental valorar tanto los recuerdos de permanencia como los de cambio y movimiento a la hora de crear la memoria colectiva?
- ¿Cómo te gustaría que el archivo emotivo de la escuela muestre y cuide las historias de movilidad, viajes y trayectos sin hacer diferencias ni señalar a nadie?

Preguntes per al primer cicle 1r-2n

- Quin objecte, peça o fotografia t'acompanya quan canvies de lloc, de casa o de grup i per què és important per a tu? Si totes i tots posàrem junts els records dels nostres canvis o viatges, com creus que seria la gran història de la nostra classe?
- Per què creus que és valuós guardar records de diferents moments i llocs en els quals hem estat?
- Com podem ajudar al fet que tots se senten com en casa, fins i tot quan algú arriba nou o ha canviat de lloc?
- Quines coses o records t'agrada compartir del teu recorregut i com t'agradaria escoltar-los dels altres?

Preguntes per al segon cicle 3r-4t

- Quina història personal, objecte o record conservaries en el teu arxiu emotiu per a no oblidar els llocs i les persones que han format part del teu camí?
- Com ens canvien els recorreguts i les experiències de moure'ns o conéixer llocs nous i què aprenem de cada un?
- De quina manera podem organitzar junts els records dels nostres viatges, mudances o canvis perquè siguen part de la memòria comuna?
- Per què és important respectar cada història i cada trajecte, encara que siguen distints i vinguen de llocs diferents?

- Què significa fer memòria dels canvis, els moviments i els aprenentatges que hem viscut dins i fora de l'escola?
- Quines coses en l'aula poden fer-nos sentir part d'un grup, encara que cada u vinga de llocs, camins o històries diferents?

Preguntes per al tercer cicle 5t-6t

- Quines experiències, recorreguts o canvis personals destacaries en el teu arxiu emotiu i com han influït en qui eres hui?
- Com poden les memòries de mobilitat, com ara mudances, viatges, canvis d'escola o noves amistats, ajudar-nos a connectar amb el nostre grup i la nostra història col·lectiva?
- De quines maneres els arxius personals poden ser testimoni de vivències i moments compartits, i com enfortir la nostra identitat cultural en l'escola?
- Quins desafiaments i oportunitats sorgixen en registrar trajectes i canvis en la vida de cada u i com podem reflexionar sobre estos en l'arxiu de la classe?
- Per què és fonamental valorar tant els records de permanència com els de canvi i moviment a l'hora de crear la memòria col·lectiva?
- Com t'agradaria que l'arxiu emotiu de l'escola mostre i cuide les històries de mobilitat, viatges i trajectes sense fer diferències ni assenyalar ningú?

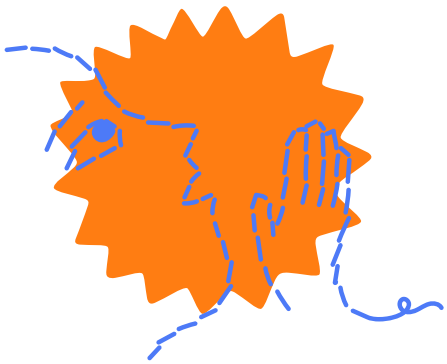

Propuesta de Investigación

Para este proceso de investigación se propone crear, descubrir, categorizar y salvaguardar los archivos textiles del estudiantado y sus familias, de docentes y de toda la comunidad educativa.

El proceso de investigación nos invita a descubrir archivos textiles y a crear contenedores que salvaguarden su importancia. Para ellos es importante que el proceso viaje desde la exploración y sensibilización hasta la exposición y mediación de los archivos. Es importante que los conceptos propuestos como archivo, memoria y patrimonio textil sean entrelazados y comprendidos de manera vivencial.

Para la exploración se recomienda que cada estudiante busque un objeto, prenda o creación textil que sea significativo para él o para su familia y que pueda asociar a este archivo textil una historia que pueda compartir con en el grupo. Otro paso del proceso de investigación es categorizar, se recomienda que cada estudiante cree una ficha informativa del archivo escogido donde pueda apuntar su nombre, sus medidas, sus materiales, sus creadores, su fechas de realización y su historia, esto posibilitará el orden y dará sentido a un archivo que al comienzo puede ser inconexo. Una vez que la pieza textil este escogida y categorizada comienza un procesos de restauración en el caso de ser necesario, anudar hilos, hilvanar lo que esté suelto, pegar telas o lo que estimen conveniente, reconocer en esta reparación un acto de memoria capaz de reflexionar sobre el proceso creativo y los tiempos utilizados. Por último el proceso de investigación concluye con proponer y crear formatos de exhibición que puedan mediar los archivos textiles investigados.

Proposta d'investigació

Per a este procés d'investigació es proposa crear, descobrir, categoritzar i salvaguardar els arxius tèxtils de l'estudiantat i les seues famílies, de docents i de tota la comunitat educativa.

El procés d'investigació ens convida a descobrir arxius tèxtils i a crear contenidors que salvaguarden la seua importància. Per a fer-ho és important que el procés viatge des de l'exploració i sensibilització fins a l'exposició i mediació dels arxius. És important que els conceptes proposats com a arxiu, memòria i patrimoni tèxtil siguen entrellaçats i compresos de manera vivencial.

Per a l'exploració es recomana que cada estudiant busque un objecte, peça o creació tèxtil que siga significatiu per a ell/ella o per a la seua família, i que puga associar a este arxiu tèxtil una història que puga compartir amb el grup. Un altre pas del procés d'investigació és categoritzar, es recomana que cada estudiant cree una fitxa informativa de l'arxiu triat a on puga apuntar el seu nom, mesures, materials, creadors, data de realització i història, això possibilitarà l'orde i donarà sentit a un arxiu que al principi pot ser inconnex. Una vegada que es trie i categoritze la peça tèxtil, comença un procés de restauració en el cas de ser necessari: nugar fils, embastar el que estiga solt, pegar teles o el que estimen convenient; reconéixer en esta reparació un acte de memòria capaç de reflexionar sobre el procés creatiu i els temps utilitzats. Finalment, el procés d'investigació conclou proposant i creant formats d'exhibició que puguen mediar sobre els arxius tèxtils investigats.

Propuesta de desarrollo: El Tendedero de los Archivos Emotivos

En la actividad El Tendedero de los Archivos Emotivos, se invita a cada estudiante a organizar una exposición de archivos textiles cargados de valor emocional y familiar.

Para el montaje, el grupo mide el espacio destinado al tendero en el aula o la escuela, calcula la distancia y el largo de las cuerdas necesarias, determina cuántas pinzas hacen falta y organiza la disposición de los archivos según secuencias, clasificación por tamaño, color, cantidad o tipo de tejido. Se trabaja en equipo y se ponen en práctica contenidos matemáticos como longitud, orden, figuras geométricas, unidades de medidas, clasificación y reparto equitativo del espacio.

En cuanto al trabajo textil, se recomienda que los archivos sean acondicionados para la exposición, agregando etiquetas de tela donde se puede bordear el nombre de la creadora o creador, la fecha o un motivo relevante. Las historias pueden ser escritas sobre pequeñas tiras de tela o retazos cosidos y colgadas junto al archivo. Para personalizar, se pueden bordar palabras o símbolos directamente en el tejido, o decorar las pinzas con hilos y retazos adicionales.

El resultado es un tendedero, un museo abierto a la observación de toda la comunidad escolar, donde cada objeto textil cuelga acompañado de su historia, invitando a detenerse y valorar el significado, el recuerdo y la identidad detrás de cada pieza.

Materiales: objetos textiles familiares, cuerda resistente para el tendero, pinzas, etiquetas de tela, tiras para historias, hilos, agujas, tijeras y papel para la organización.

Proposta de desenrotllament: L'Estenedor dels Arxius Emotius

En l'activitat L'Estenedor dels Arxius Emotius es convida cada estudiant a organitzar una exposició d'arxius tèxtils carregats de valor emocional i familiar.

Per al muntatge, el grup mesura l'espai destinat a l'estenedor en l'aula o l'escola, calcula la distància i el llarg de les cordes necessàries, determina les pinces que fan falta i organitza la disposició dels arxius segons seqüències, classificació per grandària, color, quantitat o tipus de teixit. Es treballa en equip i es posen en pràctica continguts matemàtics com ara longitud, orde, figures geomètriques, unitats de mesures, classificació i repartiment equitatiu de l'espai.

Quant al treball tèxtil, es recomana que els arxius siguen condicionats per a l'exposició, agregant etiquetes de tela en què es pot brodar el nom de la creadora o creador, la data o un motiu rellevant. Les històries poden ser escrites sobre tires xicotetes de tela o retalls cosits i penjats al costat de l'arxiu. Per a personalitzar, es poden brodar paraules o símbols directament en el teixit, o decorar les pinces amb fils i retalls addicionals.

El resultat és un estenedor, un museu obert a l'observació de tota la comunitat escolar, a on cada objecte tèxtil penja acompanyat de la seua història, convidant a detindre's i valorar el significat, el record i la identitat darrere de cada peça.

Materials: objectes tèxtils familiars, corda resistent per a l'estenedor, pinces, etiquetes de tela, tires per a històries, fils, agulles, tisores i paper per a l'organització.

I BLOQUE: EL HILO DE LA HISTORIA

Este bloque propone desarrollar la competencia para escuchar y contar historias personales o colectivas a través de materiales textiles. Estas actividades pueden ser adaptadas según la edad, nivel y diversidad del alumnado, favorecen el desarrollo de competencias en expresión cultural, comunicación lingüística y conocimiento de sí mismos y del aporte que hacen a la comunidad de la que son parte, a continuación se plantean algunas ideas detonadoras:

Buzón Textil

El Buzón Textil es una propuesta para fomentar la comunicación, la creatividad y el intercambio entre niños y niñas de distintos cursos o centros educativos. Cada participante creará una carta textil, una pieza de tela que contenga un mensaje o un recado que desee compartir con otro niño o niña. El proceso inicia con una invitación a pensar en el mensaje o recado que quieran transmitir: puede ser una palabra, un deseo, un dibujo, una pequeña historia, una pregunta o un saludo especial.

Sobre una base de tela de aproximadamente 20x20 cm, cada niño o niña elige qué técnica desea usar, según las habilidades y el nivel de dificultad. Por ejemplo, se puede trabajar con el collage de telas, el alumnado pueden recortar diferentes retazos de colores y texturas para formar imágenes sencillas que simbolice el mensaje o el recado, figuras geométricas o formas como corazones, estrellas, flores, se puede usar pegamento textil o hilvanar los retazos con puntadas básicas. Otra técnica es el bordado de palabras, si quisieran trabajar el texto, pueden escribir su mensaje directamente sobre la tela con lápiz y luego bordarlo usando hilo de colores, para esto, se recomienda emplear la puntada atrás o punto tallo, técnicas de bordado simples que facilitan seguir la línea de las letras. El bordado puede complementarse con símbolos o decoraciones alrededor de las palabras. Y por último las piezas con volumen, para quienes quieran dar un aspecto tridimensional a su carta pueden realizar pequeñas figuras rellenas. Para esto, se cortan dos siluetas idénticas de tela. Por ejemplo, la forma de un pájaro, un corazón o un círculo, se cosen los bordes por casi todo el contorno, se rellenan con guata, algodón o retazos, y finalmente se cierran con la costura restante. El mensaje puede ir bordado, escrito o pegado en la superficie de la figura o ser solamente la figura.

Se pueden fomentar las técnicas mixtas: una carta puede combinar collage, bordado y volumen según la creatividad de cada uno.

Al finalizar, cada carta textil se deposita en un buzón común de la clase o del centro. En la misma semana, cada niño recibirá una carta hecha por alguien más, generando la oportunidad de conocer, sentirse escuchado y compartir a través del arte textil.

Materiales: Telas bases de 20x20-cm aprox. retazos de telas variadas, hilos de colores, agujas, relleno suave como guata, algodón, restos de tela,relleno de almohadas o de cojines, pegamento opcional, tijeras, papel y lápiz para bocetar el mensaje.

El Árbol de las historias

En esta actividad, la clase crea un mural colectivo en forma de árbol que ayuda a comprender mejor la identidad de cada curso y a reforzar la diversidad como una virtud.

Reconocemos las partes que tiene un árbol, las raíces, el tronco, las ramas, las hojas y los frutos, cada zona del árbol posee una preguntas diferentes: En las raíces nos preguntamos ¿Qué valores, enseñanzas o recuerdos hemos recibido de nuestras padres o abuelas, abuelos o antepasados, sus nombres o apodos, por las herencias simbólicas que recibimos, exploramos en sus historias para entender cómo construyen nuestras propias historias? , en el tronco nos preguntamos ¿Qué cosas nos sostienen como grupo? ¿Qué cualidades tenemos en común que nos dan fuerza?, ¿Qué historias hemos vivido juntos? con las ramas nos preguntamos ¿Qué nos gusta hacer individualmente y como colectivo? ¿Hacia dónde queremos crecer como grupo o como individuos, que podemos mejorar? con las hojas nos preguntamos ¿Qué nos hace únicos y únicas, cuales son las diferencia que cada uno aporta al colectivo? y por último con los frutos nos preguntamos ¿Qué queremos aportar a los demás, a la clase, a la escuela, a nuestra comunidad?

Cada estudiante recorta telas que son las partes del árbol y puede escribir con marcador textil, componer con simbologías que represente lo que quiere expresar, puede bordar las palabras o generar volúmenes. Una vez listas, las partes del árbol se unen en un mural colectivo, en forma de árbol: las raíces, se unen al tronco identificando y compartiendo historias familiares, el tronco nos encuentra como curso, como colectivo, las ramas y las hojas aportan la diversidad y la multiculturalidad de cada integrante y los frutos nos relaciones con la escuela y la comunidad educativa en su totalidad.

En la presentación final, cada estudiante adhiere al mural sus partes, puede pegarlas, sostenerlas con alfileres o con un hilván simple, explica sus retazos de tela y observa junto a sus compañeros cómo todas las partes juntas forman el Árbol de las Historias. De este modo, la clase visualiza la estructura de la colectividad, comprende mejor sus componentes y fortalece el lenguaje oral, escrito y capacidades de análisis, así como también integra conocimientos de ciencias naturales o conexión con el medio, es recomendable enriquecer esta actividad con historias de árboles, como el Baobab de África, la Ceiba del pueblo Maya, el Roble de Dodona de Grecia y muchos otros.

Materiales: Telas de colores variados, retazos y restos reciclados, hilos, aguja, tijeras, relleno, pegamento textil, papel y lápiz para planificar el elemento.

EIX I: EL FIL DE LA HISTÒRIA

Este bloc proposa desenrotllar la competència per a escoltar i contar històries personals o col·lectives a través de materials tèxtils. Estes activitats poden ser adaptades segons l'edat, el nivell i la diversitat de l'alumnat, afavorixen el desenrotllament de competències en expressió cultural, comunicació lingüística i coneixement de si mateixos i de l'aportació que fan a la comunitat de la qual són part. A continuació, es plantegen algunes idees detonadores:

Bústia Tèxtil

La Bústia Tèxtil és una proposta per a fomentar la comunicació, la creativitat i l'intercanvi entre xiquets i xiquetes de diferents cursos o centres educatius. Cada participant crearà una carta tèxtil, una peça de tela que continga un missatge o un encàrrec que desitge compartir amb un altre xiquet o xiqueta. El procés s'inicia amb una invitació a pensar en el missatge o encàrrec que vullguen transmetre: pot ser una paraula, un desig, un dibuix, una història breu, una pregunta o una salutació especial.

Sobre una base de tela, d'aproximadament 20 x 20 cm, cada xiquet o xiqueta tria quina tècnica vol usar, segons les habilitats i el nivell de dificultat. Per exemple, es pot treballar amb el collage de teles, l'alumnat pot retallar diversos retalls de colors i textures per a formar imatges senzilles que simbolitzen el missatge o l'encàrrec, figures geomètriques o formes com ara cors, estreles o flors. Es pot usar cola tèxtil o embastar els retalls amb puntades bàsiques. Una altra tècnica és el brodat de paraules, si volen treballar el

text, poden escriure el seu missatge directament sobre la tela amb llapis i després brodar-lo usant fil de colors, per a fer-ho es recomana emprar el punt arrere o punt tija, tècniques de brodat simples que faciliten seguir la línia de les lletres. El brodat pot complementar-se amb símbols o decoracions al voltant de les paraules. Finalment, les peces amb volum per als qui vullguen donar un aspecte tridimensional a la seua carta, poden realitzar figures xicotetes farcides. Per a fer-ho, es tallen dos siluetes idèntiques de tela, per exemple la forma d'un ocell, un cor o un cercle; es cusen les vores per quasi tot el contorn; s'omplin amb buata, cotó o retalls, i, finalment, es tanquen amb la costura restant. El missatge pot anar brodat, escrit o pegat en la superfície de la figura o ser solament la figura.

Es poden fomentar les tècniques mixtes: una carta pot combinar collage, brodat i volum segons la creativitat de cada u.

En acabar, cada carta tèxtil es deposita en una bústia comuna de la classe o del centre. En la mateixa setmana, cada xiquet rebrà una carta feta per algú més, que generarà l'oportunitat de conéixer, sentir-se escoltat i compartir a través de l'art tèxtil.

Materials: teles base de 20 x 20 cm aproximadament, retalls de teles variades, fils de colors, agulles, farcit suau, com ara buata, cotó, restes de tela, farcit de coixins, cola opcional, tisores, paper i llapis per a esbossar el missatge.

L'Arbre de les Històries

En esta activitat, la classe crea un mural col·lectiu en forma d'arbre que ajuda a comprendre millor la identitat de cada curs i a reforçar la diversitat com una virtut.

Reconeixem les parts que té un arbre: les arrels, el tronc, les branques, les fulles i els fruits, cada zona de l'arbre alberga unes preguntes diferents.

En les arrels ens preguntem: Quins valors, ensenyances o records hem rebut dels nostres pares o àvies, avis o avantpassats?, els seus noms o sobrenoms, les herències simbòliques que rebem, explorem en les seues històries per a entendre com construïxen les nostres pròpies històries. En el tronc ens preguntem: Quines coses ens sostenen com a grup? Quines qualitats tenim en comú que ens donen força? Quines històries hem viscut junts? Amb les branques ens preguntem: Què ens agrada fer individualment i com a col·lectiu? Cap a on volem créixer com a grup o com a individus? Què podem millorar? Amb les fulles ens preguntem: Què ens fa únics i úniques? Quines són les diferències que cada u aporta al col·lectiu? Finalment, amb els fruits ens preguntem: Què volem aportar als altres, a la classe, a l'escola, a la nostra comunitat?

Cada estudiant retalla teles que són les parts de l'arbre i pot escriure amb marcador tèxtil, compondre amb simbologies que representen el que vol expressar, pot brodar les paraules o generar volums. Una vegada llestes, les parts de l'arbre s'unixen en un mural col·lectiu, en forma d'arbre: les arrels s'unixen al tronc identificant i compartint històries familiars; el tronc ens troba com a curs, com a col·lectiu; les branques i les fulles aporten la diversitat i la multiculturalitat de cada integrant, i els fruits ens relacionen amb l'escola i la comunitat educativa íntegrament.

En la presentació final, cada estudiant adherix al mural la seua part, pot apegar les seues creacions, sostindre-les amb agulles de cap o amb un embast simple, explica els seus retalls de tela i observa junt amb els seus companys com totes les parts juntes formen l'Arbre de les Històries. D'esta manera, la classe visualitza l'estructura de la col·lectivitat, comprén millor els seus components i enfortix el llenguatge oral, escrit i les capacitats d'anàlisi, i també integra coneixements de Ciències Naturals o Connexió amb el Medi. És recomanable enriquir esta activitat amb històries d'arbres, com ara el baobab d'Àfrica, la ceiba del poble Maia, el roure de Dodona de Grècia i molts altres.

Materials: teles de colors variats, retalls i restes reciclades, fils, agulla, tisores, farciment, cola tèxtil, paper i llapis per a planificar l'element.

II EJE: RUTAS TEXTILES

Este bloque propone reflexionar en torno a las migraciones como una acción natural que los seres humanos realizan desde el inicio de la humanidad y que favorece la multiculturalidad, la diversidad y nos interconecta con diversos territorios. La invitación es a mirar estas migraciones también en el mundo animal y en el mundo vegetal para explorar los mapas y ampliar la mirada sobre nuestros orígenes e historias. Estas actividades pueden adaptarse según el nivel y contexto, favoreciendo la investigación participativa, la recolección de relatos y el trabajo colaborativo. Se integran conocimientos de geografía, ciencias sociales y ciencias naturales, enriqueciendo el sentido de comunidad. A continuación se plantean algunas ideas detonadoras:

Estaciones del Viaje

En la actividad Estaciones del Viaje, la clase se organiza en cuatro estaciones textiles que representan las principales etapas de una ruta migratoria: salida, tránsito, llegada e inclusión. Cada estación invita al alumnado a reflexionar y trabajar sobre las etapas de la migración de personas, animales o especias, explorando mapas y comprendiendo sus dificultades y ventajas.

En cada estación, el grupo crea una pieza textil colectiva que simboliza la etapa: por ejemplo, en la estación de la salida pueden componer: maletas, mapas de origen y destino, fiestas de despedidas, papeles como pasaportes o pasajes, juguetes y libros para el viaje, puertas de embarque, aeropuertos, puertos y terminales de trenes, en el tránsito, pueden representar caminos, paisajes, horizontes, mares y cielos, en la llegada, pueden representar familiares esperando en los aeropuertos o terminales, el primer dia del colegio, el nuevo idioma, la nueva casa y los nuevos sabores, para la inclusión pueden representar las redes de vínculos, los nuevos amigos, la profesora o profesor, un lugar de la ciudad que les guste, etc.

El proceso implica elegir telas y materiales, dibujar rutas, bordar nombres de lugares y representar en colores los diferentes espacios y paisajes transitados, Esta actividad desarrolla competencias geográficas al trabajar la orientación espacial, el uso y lectura de mapas, la interpretación de entornos físicos y sociales y la comprensión de los vínculos entre migración y territorio. Al finalizar, todas las estaciones narran las características de su estación y expresan porque decidieron representar de esa manera, todas las estaciones son visitadas por los estudiantes y cada pieza textil de cada estación se reúnen en un mural textil que visualiza el viaje colectivo y sus etapas.

Materiales: Telas recicladas, hilos, agujas, tijeras, relleno, mapas impresos o dibujados, papel y lápiz.

Bandadas y Enjambres: migración animal

En Bandadas y Enjambres , los estudiantes investigan en grupo sobre la migración animal, compartiendo información y reflexionando sobre sus causas y rutas. Cada uno elige una especie migratoria e interpreta sus características con-

feccionando una pieza textil sencilla: por ejemplo, recorte de tela con la silueta del animal, detalles bordados del plumaje, alas cosidas, aletas aplicadas o relleno para dar volumen a peces o aves migratorias.

Las piezas se agrupan formando una "bandada" mural o un móvil suspendido, simbolizando la relación, la comunicación y la interdependencia entre los seres vivos en el entorno natural. La investigación, la exposición oral y la creación textil desarrollan competencias de comunicación científica, conciencia ecológica y expresión artística conectada con el medio.

Materiales: Retazos de tela variada, base de tela para cada animal, hilos y agujas, tijeras, relleno guata o algodón.

Mapas de Sabores Migrantes

En la actividad Mapas de Sabores Migrantes, el aula se convierte en un taller textil y de historias culinarias, que narran las historias de las especias. La maestra guía a las niñas y niños para que exploren en casa sus recetas familiares, conversen con sus familias y recojan relaciones de ingredientes que han viajado por distintas regiones del mundo. Estas conversaciones se comparten oralmente en clase y se traducen en anotaciones breves, afianzando las competencias de comunicación con el medio, idealmente activar los sentidos, puedes saborear, oler y tocar cada receta.

A partir de estas historias, cada estudiante imagina y dibuja un sabor, plato o ingrediente representativo de su trayectoria migratoria. Luego deben elegir telas, retazos de variados colores y texturas que transmiten el aspecto, el origen y la esencia del alimento: tela roja para una salsa, verde para hojas de cilantro, dorada para especias, estampada para panes o frutas. Ya con el boceto listo, recortan las formas principales en tela, pensando dónde ubicarlas sobre una arpillera grande que hará de mapa de sabores colectivo.

Las siluetas se alojan en la arpillera según los orígenes y rutas migratorias, creando conexiones entre continentes y países. Se fijan las piezas, bien con pegamento textil, alfileres o bien con puntas sencillas usando hilo y aguja, y se bordean líneas que unen los diferentes puntos del mapa, simbolizando las trayectorias de los sabores y los trayectos familiares. Los hilos de colores sugieren caminos, mientras los detalles bordados y apliques resaltan características del plato o ingrediente, agregando pequeños elementos como cuentas, cintas o botones para texturas y acabados expresivos.

El mural toma forma con todas las contribuciones, cada una acompañada de una palabra, una breve historia, el nombre de la receta o desde qué año se cocina esta receta. Entonces la maestra anima a compartir las experiencias, preguntar por las rutas, leer en voz alta los relatos y reconocer cómo la alimentación conecta personas, paisajes y memorias. El resultado es una arpillera vibrante que narra migraciones culinarias y culturales, una obra colectiva que permanecerá visible en el aula y permitirá continuar dialogando sobre diversidad, alimentos y comunicación con el entorno. Se recomienda para esta actividad usar saquitos de tela y rellenarlos con olores de especias para estimular los sentidos.

Materiales: arpillera amplia, retazos de tela variados, hilos y agujas, tijeras, pegamento textil, cuentas, cintas y botones, junto con papel y lápices para los bocetos.

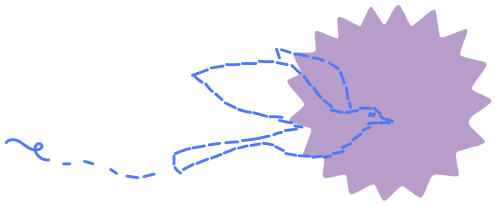

EIX II: RUTES TÈXTILS

Este bloc proposa reflexionar entorn de les migracions com una acció natural que els sers humans realitzen des de l'inici de la humanitat i que afavorix la multiculturalitat, la diversitat i ens interconnecta amb diversos territoris. La invitació és a observar estes migracions també en el món animal i en el món vegetal per a explorar els mapes i ampliar la mirada sobre els nostres orígens i històries. Estes activitats poden adaptar-se segons el nivell i context, i afavorir la investigació participativa, l'arreplega de relats i el treball col·laboratiu. S'integren coneixements de Geografia, Ciències Socials i Ciències Naturals, cosa que enriquix el sentit de comunitat. A continuació, es plantegen algunes idees detonadores:

Estacions del Viatge

En l'activitat Estacions del Viatge, la classe s'organitza en quatre estacions tèxtils que representen les principals etapes d'una ruta migratòria: eixida, trànsit, arribada i inclusió. Cada estació convida l'alumnat a reflexionar i treballar sobre les etapes de la migració de persones, animals o espècies, explorant mapes i comprenent les seues dificultats i avantatges.

En cada estació, el grup crea una peça tèxtil col·lectiva que simbolitza l'etapa: per exemple, en l'estació de l'eixida poden compondre maletes, mapes d'origen i destinació, festes de despedida, papers com ara passaports o passatges, joguets i llibres per al viatge, portes d'embarcament, aeroports, ports i terminals de trens. En el trànsit, poden representar camins, paisatges, horitzons, mars i cels. En l'arribada, poden representar familiars esperant en els aeroports o terminals, el primer dia del col·legi, el nou idioma, la casa nova i els sabors nous. Per a la inclusió, poden representar les xarxes de vincles, els nous amics, la professora o el professor, un lloc de la ciutat que els agrade, etc.

El procés implica triar teles i materials, dibuixar rutes, brodar noms de llocs i representar en colors els diferents espais i paisatges transitats. Esta activitat desenrotlla competències geogràfiques, perquè treballa l'orientació espacial, l'ús i la lectura de mapes, la interpretació d'entorns físics i socials i la comprensió dels vincles entre migració i territori. En acabar, totes les estacions narren les característiques de la seua estació i expressen per què van decidir representar-ho d'eixa manera. Totes les estacions són visitades pels estudiants i cada peça tèxtil de cada estació es reunix en un mural tèxtil que visualitza el viatge col·lectiu i les seues etapes.

Materials: teles reciclades, fils, agulles, tisores, farciment, mapes impresos o dibuixats, paper i llapis.

Bandades i Eixams: migració animal

En Bandades i Eixams, els estudiants investiguen en grup sobre la migració animal, compartint informació i reflexionant sobre les seues causes i rutes. Cada u tria una espècie migratòria i interpreta les seues característiques confeccionant una peça tèxtil senzilla: per exemple, retall de tela amb la silueta de l'animal, detalls brodats del plomatge, ales cosides, aletes aplicades o farcit per a donar volum a peixos o ocells migradors.

Les peces s'agrupen formant una "bandada" mural o un mòbil suspés, simbolitzant la relació, la comunicació i la interdependència entre els sers vius en l'entorn natural. La investigació, l'exposició oral i la creació tèxtil desenrotllen competències de comunicació científica, consciència ecològica i expressió artística connectada amb el medi.

Materials: retalls de tela variada, base de tela per a cada animal, fils i agulles, tisores, farcit de buata o cotó.

Mapes de Sabors Migrants

En l'activitat Mapes de Sabors Migrants l'aula es convertix en un taller tèxtil i d'històries culinàries, que narren les històries de les espècies. La mestra o mestre guia les xiquetes i xiquets perquè exploren en casa les receptes familiars, conversen amb les seues famílies i arrepleguen llistes d'ingredients que han viatjat per diferents regions del món. Estes converses es compartixen oralment en classe i es traduïxen en anotacions breus, afermant les competències de comunicació amb el mitjà, idealment activen els sentits, es pot assaborir, olorar i tocar cada recepta.

A partir d'estes històries, cada estudiant imagina i dibuixa un sabor, plat o ingredient representa-

tiu de la seua trajectòria migratòria. Després han de triar teles, retalls de varietat de colors i textures que transmeten l'aspecte, l'origen i l'essència de l'aliment: tela roja per a una salsa, verd per a fulles de coriandre, daurada per a espècies, estampada per a pans o fruites. Amb l'esbós llest, retallen les formes principals en tela, pensant a on situar-les sobre una arpillera gran que farà de mapa de sabors col·lectiu.

Les siluetes s'allotgen en l'arpillera segons els orígens i les rutes migratòries, creant connexions entre continents i països. Es fixen les peces, bé amb cola tèxtil, agulles de cap o bé amb puntades senzilles usant fil i agulla, i es voregen línies que unixen els diferents punts del mapa, simbolitzant les trajectòries dels sabors i els trajectes familiars. Els fils de colors suggerixen camins, mentres que els detalls brodats i les aplicacions destaquen característiques del plat o ingredient, agregant elements xicotets, com ara granadures, cintes o botons per a textures i acabats expressius.

El mural pren forma amb totes les contribucions, cada una acompanyada d'una paraula, una història breu, el nom de la recepta o des de quin any es cuina esta recepta. Llavors, la mestra o mestre anima a compartir les experiències, preguntar per les rutes, llegir en veu alta els relats i reconéixer com l'alimentació connecta persones, paisatges i memòries. El resultat és una arpillera vibrant que narra migracions culinàries i culturals, una obra col·lectiva que romandrà visible en l'aula i permetrà continuar dialogant sobre diversitat, aliments i comunicació amb l'entorn. Es recomana per a esta activitat usar saquets de tela i omplir-los amb olors d'espècies per a estimular els sentits.

Materials: arpillera ampla, retalls de tela variats, fils i agulles, tisores, cola tèxtil, granadures, cintes i botons, juntament amb paper i llapis per als esbossos.

III EJE : EL ARCHIVO EMOTIVO

Este bloque propone desarrollar una capacidad de agencia para construir memoria y salvaguardar lo emotivo como una acción de construcción de identidad personal y colectiva. Las propuestas favorecen la memoria afectiva, la valoración de las creaciones textiles, la transmisión intergeneracional y el uso de diversos soportes, reforzando competencias matemáticas, de historia y artísticas, todas las actividades pueden adaptarse según edad, recursos y nivel, a continuación se plantean algunas ideas detonadoras:

La maleta de los recuerdos viajeros

Cada estudiante lleva o elige en clase un pequeño objeto textil pañuelo, cinta, trocito de tela especial. Entre todos, arman una maleta viajera donde, de forma voluntaria, depositan su objeto y le asignan una pequeña historia inventada o real sobre un viaje, un traslado o un cambio de lugar. El énfasis está en las sensaciones y experiencias: me sentí cuidado,conocí amigos nuevos, descubrí algo lindo, no en explicar los orígenes. La maleta se revisita durante el curso cuando surgen nuevas experiencias de cambio, haciendo visible la movilidad como parte natural del grupo.

Pueden incorporar que esta maleta viaje durante al año y que cada estudiante se la lleve unos días y le sume algún valor junto a sus familias.

Galería fotográfica de nuestras piezas viajeras

Cada estudiante toma fotos de la pieza textil realizada durante los ejes anteriores en diferentes lugares del entorno escolar: un rincón favorito del aula, el patio, la biblioteca, o en compañía de otros trabajos colectivos. Juntos, organizan una galería fotográfica en el aula digital o impresa donde se exponen todas las imágenes. Se invita a reflexionar en grupo sobre cómo cada pieza viaja por distintos espacios y cómo cada trabajo enriquece la memoria visual y colectiva del grupo, celebrando la diversidad de creaciones.

Historias detrás de las piezas textiles

Cada estudiante, de manera voluntaria, redacta una frase o breve historia para acompañar la foto de su pieza textil, enfocándose en el proceso creativo, los aprendizajes y emociones implicadas no en detalles personales ni de origen. Las fotos y textos se agrupan para formar un archivo colectivo, marcando el recorrido y la transformación de cada pieza como parte de la vida compartida en el aula.

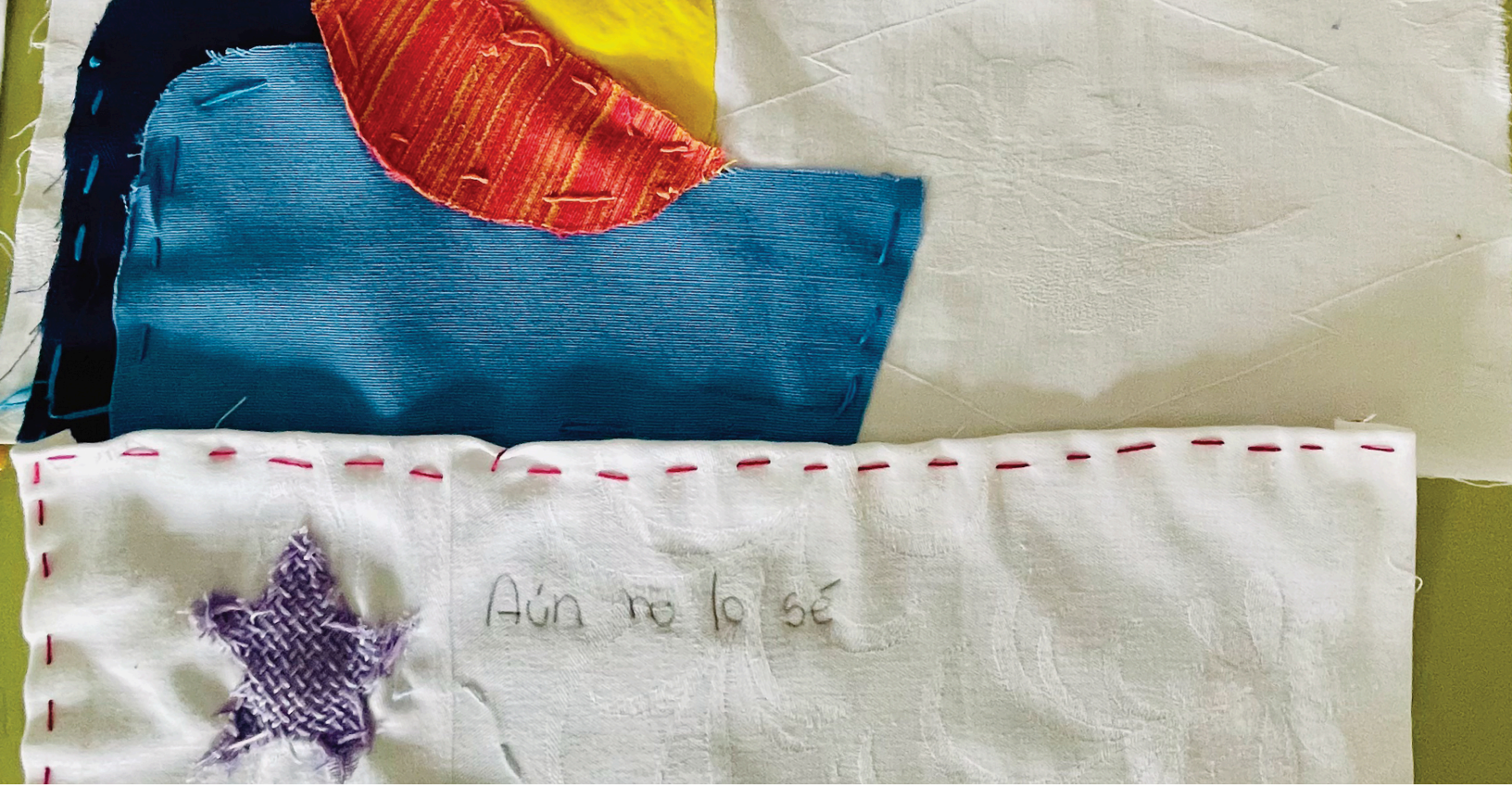

EIX III: L'ARXIU EMOTIU

Este bloc proposa desenrotllar una capacitat d'agència per a construir memòria i salvaguardar l'emotivitat com una acció de construcció d'identitat personal i col·lectiva. Les propostes afavorixen la memòria afectiva. La valoració de les creacions tèxtils, la transmissió intergeneracional i l'ús de diversos suports reforcen competències matemàtiques, d'història i artístiques. Totes les activitats poden adaptar-se segons edat, recursos i nivell. A continuació, es plantegen algunes idees detonadores:

La Maleta dels Records Viatgers

Cada estudiant porta, o el tria en classe, un objecte tèxtil xicotet: mocador, cinta, trosset de tela especial. Entre tots, armen una maleta viatgera a on, de manera voluntària, depositen el seu objecte al qual assignen una història breu inventada o real sobre un viatge, un trasllat o un canvi de lloc. L'èmfasi està en les sensacions i experiències: em vaig sentir cuidat, vaig conéixer amics nous, vaig descobrir una cosa bonica; no a explicar els orígens. La maleta es revisita durant el curs quan sorgixen noves experiències de canvi, i es fa visible la mobilitat com a part natural del grup. Es pot incorporar que esta maleta viatge durant l'any i que cada estudiant se l'emporte uns dies i li sume algun valor junt amb les seues famílies.

Galeria fotogràfica de les nostres peces viatgeres

Cada estudiant fa fotos de la peça tèxtil realitzada durant els eixos anteriors en diferents llocs de l'entorn escolar: un racó favorit de l'aula, el pati, la biblioteca o en companyia d'altres treballs col·lectius. Junts organitzen una galeria fotogràfica en l'aula, digital o impresa, a on s'exposen totes les imatges. Es convida a reflexionar en grup sobre com cada peça viatja per diferents espais i com cada treball enriquix la memòria visual i col·lectiva del grup, celebrant la diversitat de creacions.

Històries darrere de les peces tèxtils

Cada estudiant, de manera voluntària, redacta una frase o història breu per a acompanyar la foto de la seua peça tèxtil, enfocant-se en el procés creatiu, els aprenentatges i les emocions implicades, no en detalls personals ni d'origen. Les fotos i els textos s'agrupen per a formar un arxiu col·lectiu, marcant el recorregut i la transformació de cada peça com a part de la vida compartida en l'aula.

En La Travesía del Hilo, el material no es un mero soporte, es memoria, es lenguaje y es vínculo. Trabajar con telas, hilos, botones, cintas o retales no solo facilita la expresión artística, sino que conecta a los estudiantes con su entorno y con una tradición que habita sus hogares, sus calles y sus afectos, les propongo entender dos campos de la materialidad propuesta: La Belleza de lo Cotidiano y lo Hecho a Mano.

En la belleza de lo cotidiano, es tomar conciencia que las telas que guardamos en casa, los botones que sobraron de una camisa, los hilos heredados, forman parte del paisaje íntimo de nuestras vidas. En la escuela, estos elementos acercan el arte a la experiencia diaria del alumnado, son objetos familiares, cargados de gestos y recuerdos que se reconocen al tacto que los emocionan y que aportan al aprendizaje significativo. poder transformarlos en obras de arte, abre el diálogo entre lo doméstico y lo creativo, enseñar que la belleza no reside únicamente en lo nuevo, sino también en lo vivido, en las huellas que deja el uso.

Cuando un estudiante toca y manipula estos materiales, accede a un espacio de confianza y reconocimiento, donde lo aprendido y lo enseñado se trenzan con la vida misma.

Toda tela tiene una segunda oportunidad. Apostar por el reciclaje textil no es solo un gesto ecológico; es una decisión pedagógica que da profundidad al proceso creativo, limitar las materialidades agudiza la imaginación y favorece soluciones creativas más originales, No olviden reutilizar para enseñar responsabilidad ambiental y consumo consciente, valores imprescindibles en la educación del siglo XXI.

Y por último el valor de lo Hecho a Mano, crear con nuestras manos, usando materiales que reconocemos, nos conecta con algo profundo, activa la memoria afectiva, una tela puede evocar un abrazo, una fiesta, una ausencia o una alegría. Refuerza el sentido de pertenencia, trabajar con objetos comunes a nuestra comunidad nos sitúa en un mismo territorio simbólico y por último favorece la escucha y el cuidado mutuo, porque el acto de coser, bordar o ensamblar implica paciencia, atención y tiempo compartido, es una tarea tranquila que nos invita a respirar.

En este encuentro entre manos, materiales y emociones, el aula se transforma en un taller vivo de narraciones, donde cada puntada es historia y cada historia suma a la memoria colectiva.

En “Travessies del Fil” el material no és un mer suport, és memòria, és llenguatge i és vincle. Treballar amb teles, fils, botons, cintes o retalls no només facilita l’expressió artística, sinó que connecta els estudiants amb el seu entorn i amb una tradició que habita en les seues llars, els seus carrers i els seus afectes. Es proposa entendre dos camps de la materialitat proposada: la Bellesa de les Coses Quotidianes i les Coses Fetes a Mà.

En la Bellesa de les Coses Quotidianes es pren consciència que les teles que guardem a casa, els botons que van sobrar d’una camisa, els fils heretats formen part del paisatge íntim de les nostres vides. En l’escola, estos elements acosten l’art a l’experiència diària de l’alumnat, són objectes familiars, carregats de gestos i records que es reconeixen al tacte, que els emocionen i que aporten a l’aprenentatge significatiu. Poder transformar-los en obres d’art obri el diàleg entre l’àmbit domèstic i el creatiu, ensenyar que la bellesa no resideix únicament en les coses noves, sinó també en les viscudes, en les empremtes que deixa l’ús.

Quan un estudiant toca i manipula estos materials accedix a un espai de confiança i reconeixement, a on el que s’aprén i el que s’ensenya es trenen amb la vida mateixa.

Tota tela té una segona oportunitat. Apostar pel reciclatge tèxtil no és només un gest ecològic, és una decisió pedagògica que dona profunditat al procés creatiu. Limitar les materialitats aguditza la imaginació i afavorix solucions creatives més originals. No oblideu reutilitzar per a ensenyar responsabilitat ambiental i consum conscient, valors imprescindibles en l’educació del segle XXI.

I, finalment, el valor de les Coses Fetes a Mà, crear amb les nostres mans, usant materials que reconeixem, ens connecta amb una cosa profunda, activa la memòria afectiva. Una tela pot evocar un abraç, una festa, una absència o una alegria. Reforça el sentit de pertinença. Treballar amb objectes comuns en la nostra comunitat ens situa en un mateix territori simbòlic i, finalment, afavorix l’escolta i la cura mútua, perquè l’acte de cosir, brodar o acoblar implica paciència, atenció i temps compartit, és una tasca tranquil·la que ens convida a respirar.

En esta trobada entre mans, materials i emocions, l’aula es transforma en un taller viu de narracions, a on cada puntada és història i cada història suma a la memòria col·lectiva.

Telas

Existen muchisimo tipos de telas, suelen agruparse por su origen y uso, para esta guía se recomienda la recolección de telas usadas, lavabas y en cuadrados de 50x50cm.

Los orígenes de las telas son sintéticos y naturales de origen animal y vegetal, también las podemos encontrar tejidas y de puntos.

Teles

Hi ha moltíssims tipus de teles, solen agrupar-se pel seu origen i ús. Per a esta guia es recomana arreplegar teles usades, rentades i en quadrats de 50 x 50 cm.

Els orígens de les teles són sintètics i naturals, d'origen animal i vegetal, també les podem trobar teixides i de punt.

Tipos de Tela | Tipus de tela

Arpillera
| Arpillera

Algodón
| Cotó

Mezclilla
| Mescla

Viscosa
| Viscosa

Franela
| Franel·la

Cuerdas, hilos y lanas

Las cuerdas son hebras más gruesas y resistentes que el hilo y que la lana, son usadas en la técnica del macramé, asas de bolsos, colgantes o trabajos estructurales. Los tipos más comunes son las cuerda de algodón, las cuerda trenzadas, sisal, yute, cordón de cuero o sintético.Las lanas son más gruesas y esponjosas que los hilos, se usan para tejer a mano con palillos o en telar, se clasifican por su grosor y por su origen de alpaca, ovejas, sintéticas o acrílicas. Los hilos son la unidad más delgada de la triada, son finos, flexibles y resistentes. Se usan para la costura, el bordado y los detalles en textiles, pueden ser algodón, poliéster, nailon, seda o mezclar fibras sintéticas y naturales. Todas existen en variedad de colores y texturas.

Instrucciones para enhebrar una aguja

1. Toma la aguja y elige un hilo del grosor adecuado; corta unos 40 cm para facilitar el manejo.
2. Revisa que la punta del hilo esté limpia y cortada en diagonal, ya que esto ayuda a pasarla por el ojo de la aguja sin dificultad.
3. Sostén la aguja con una mano, el ojo arriba, y con la otra mano acerca el extremo del hilo. Si te cuesta, humedece ligeramente la punta del hilo con los dedos.
4. Inserta el hilo por el ojo de la aguja, tirando hasta que sobresalga unos centímetros por el otro lado.
5. Junta ambos extremos y realiza un pequeño nudo en el final, si lo necesitas para asegurar que el hilo no se salga al coser.
6. Puedes ayudarte de un enhebrador, que se inserta primero en el ojo de la aguja y luego se pasa el hilo por su extremo para tirar y atravesar el hilo fácilmente.

Cordes, fils i llanes

Les cordes són més gruixudes i resistents que el fil i que la llana, són usades en la tècnica del macramé, anses de bosses, penjolls o treballs estructurals. Els tipus més comuns són les cordes de cotó, les cordes trenades, sisal, jute, cordó de cuir o sintètic. Les llanes són més gruixudes i esponjoses que els fils, s'usen per a teixir a mà amb agulla de fer calça o en teler, es classifiquen pel gruix i per l'origen que tenen, d'alpaca, ovella, sintètiques o acríliques. Els fils són la unitat més prima de la tríada, són fins, flexibles i resistents; s'usen per a la costura, el brodat i els detalls en tèxtils, poden ser de cotó, polièster, niló, seda o mescla de fibres sintètiques i naturals. Tots estan en varietat de colors i textures.

Instruccions per a enfilar una agulla

1. Pren l'agulla i tria un fil del gruix adequat; talla uns 40 cm per a facilitar el maneig.
2. Revisa que la punta del fil estiga neta i tallada en diagonal, ja que això ajuda a passar-la per l'ull de l'agulla sense dificultat.
3. Sostín l'agulla amb una mà, l'ull a dalt, i amb l'altra mà acosta l'extrem del fil. Si et costa, humiteja lleugerament la punta del fil amb els dits.
4. Fica el fil per l'ull de l'agulla, tirant fins que sobreïsca uns centímetres per l'altre costat.
5. Ajunta els dos extrems i fes un nuc xicotet en el final, si el necessites, per a assegurar que el fil no se n'isca quan cuses.
6. Pots ajudar-te d'un enfilador, que s'inserix primer en l'ull de l'agulla i després es passa el fil pel seu extrem per a tirar i travessar amb el fil fàcilment.

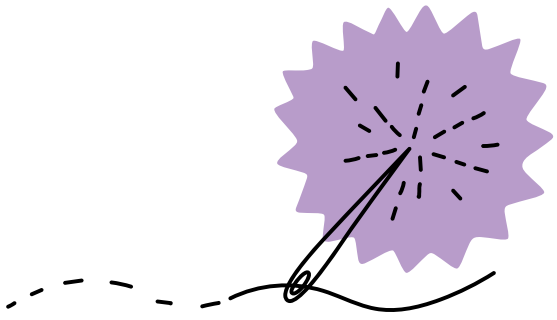

Puntos Básicos

Punto hilván es la puntada más simple, consiste en pasar la aguja por la tela de adelante hacia atrás entrando y saliendo de la tela, formando una línea de puntitos paralelos y separados, se usa para unir o marcar líneas.

Punto atrás el punto atrás es el mismo punto que el hilván pero se avanza una puntada hacia delante, luego la aguja vuelve atrás, pellizcando cerca del punto anterior y saliendo otra vez hacia adelante se crea una línea continua y fuerte, ideal para costuras definitivas o para bordar palabras.

Punto de cruz se crea cruzando el hilo en forma de "X", es simple de aprender y de coordinar, se dibuja una línea diagonal con hilo y después las cruzas en sentido opuesto sobre el mismo punto, formando cruces con el hilo en la tela.

Punts bàsics

Punt de basta: és la puntada més simple, consistix a passar l'agulla per la tela de davant cap arrere entrant i eixint de la tela, formant una línia de puntets paral·lels i separats, s'usa per a unir o marcar línies.

Punt arrere: el punt arrere és el mateix punt que la basta, però s'avança una puntada cap avant, després l'agulla torna arrere, pessigant prop del punt anterior i eixint una altra vegada cap avant. Es crea una línia contínua i forta, ideal per a costures definitives o per a brodar paraules.

Punt de creu: es fa creuant el fil en forma d'una "X", és simple d'aprendre i de coordinar. Es dibuixa una línia diagonal amb fil i després es creua en sentit oposat sobre el mateix punt, formant encreuaments amb el fil en la tela.

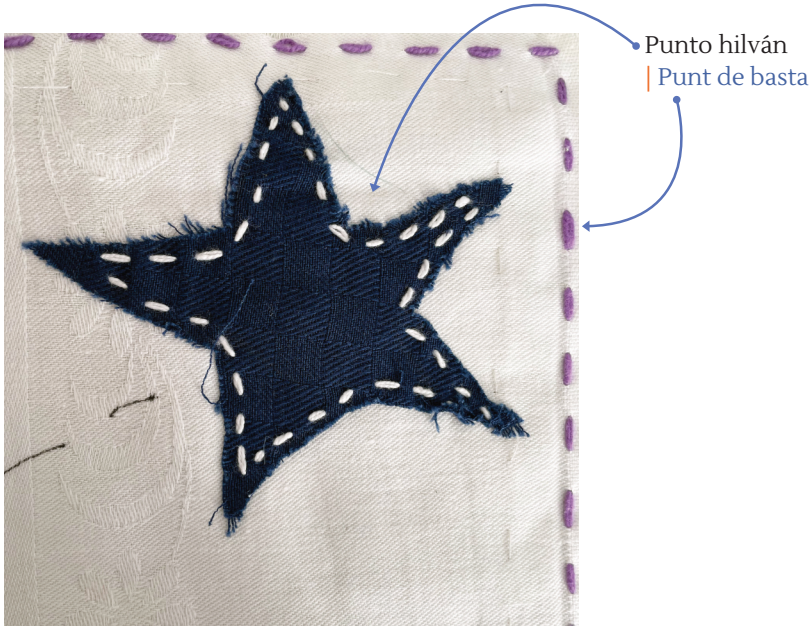

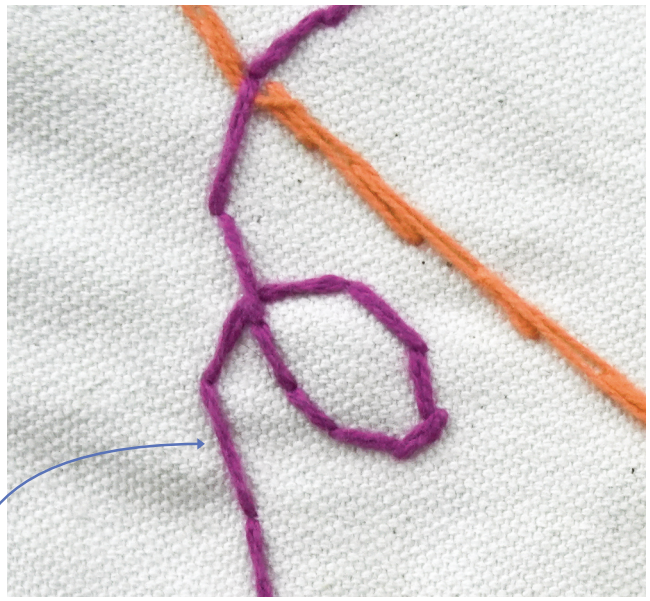

Punto atrás
| Punt arrere

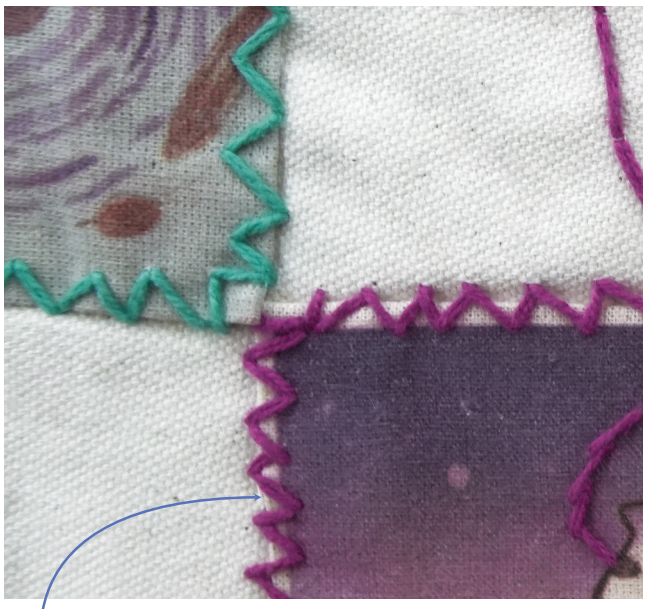

Punto de cruz
| Punt de creu

Angie Giaverini Santibañez es Licenciada en Comunicación Social en la Universidad de Santiago de Chile, en Artes Escénicas en la Universidad Bolivariana y el Instituto Superior de Arte de la Habana, Cuba, posee una Especialización en Estudios sobre violencia por razones de género contra las mujeres, del Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales y un Máster en el Programa experimental de mediación y educación a través del arte PERMEA de la Universidad de Valencia.

Es creadora de E.M.A Enciclopedia de Mujeres en el Arte y cofundadora de La Makinita, iniciativas latinoamericanas de mediación cultural independientes.

Su vasta trayectoria en la mediación, gestión y creación de proyectos culturales en instituciones públicas y privadas, la consolidan como una creadora que posibilita cruces creativos entre las prácticas artísticas, las comunidades, la educación y las instituciones culturales.

Angie Giaverini Santibañez és llicenciada en Comunicació Social en la Universitat de Santiago de Xile; en Arts Escèniques en la Universitat Bolivariana i l'Institut Superior d'Art de l'Havana, Cuba; té una especialització en Estudis sobre Violència per Raons de Gènere contra les Dones, del Consell Llatinoamericà de Ciències Socials, i un màster en el Programa experimental de mediació i educació a través de l'art PERMEA, de la Universitat de València.

És creadora d'EMA Enciclopedia de Mujeres en el Arte i cofundadora de La Makinita, iniciatives llatinoamericanes de mediació cultural independents.

La seua vasta trajectòria en la mediació, gestió i creació de projectes culturals en institucions públiques i privades la consolida com una creadora que possibilita encreuaments creatius entre les pràctiques artístiques, les comunitats, l'educació i les institucions culturals.

CONSORCIO DE MUSEOS DE LA COMUNIDAD VALENCIANA
CONSORCI DE MUSEUS DE LA COMUNITAT VALENCIANA
Nicolás S. Bugeda i Cabrera
Dirección - Gerencia | Direcció - Gerència
Clara Boj Tovar (Universitat Politècnica de València)
José Campos Alemany
Elena Sanmartín Hernández
Coordinación del Nodo Territorial | Coordinació del Node Territorial

RECURSO EDUCATIVO
RECURS EDUCATIU
Angie Giaverini
Textos | Textos
Viviana Ramírez
Asesoría pedagógica | Assessoria pedagògica
Tobal Perales - Angie Giaverini
Fotografías | Fotografies
Sol Diaz
Diseño ilustración | Disseny il·lustració
Milena García Loaiza
Diseño y Maquetación | Disseny i Maquetació

Servici de Traducció i Assessorament Lingüístic de la Direcció General d'Ordenació Educativa i Política Lingüística
Traducción al valenciano | Traducció al valencià

Creaciones Gráficas
Impresión y Encuadernación | Impressió i Enquadernació

PLANEA es una red de centros educativos, agentes e instituciones culturales impulsada por la Fundación Daniel y Nina Carasso, y que se articula a través de la mediación de Pedagogías Invisibles (Comunidad de Madrid), PERMEA y la Universitat Politècnica de València (Comunitat Valenciana), ZEMOS98 (Andalucía), Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma (Islas Baleares) y Rexenerando (Galicia).
PLANEA és una xarxa de centres educatius, agents i institucions culturals impulsada per la Fundació Daniel i Nina Carasso, que s'articula a través de la mediació de Pedagogías Invisibles (Comunidad de Madrid), PERMEA i la Universitat Politècnica de València (Comunitat Valenciana), ZEMOS98 (Andalusia), Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma (Illes Balears) i Rexenerando (Galícia).

Los contenidos de esta publicación se pueden distribuir, copiar y remezclar citando la fuente, sin usos comerciales y manteniendo esta licencia.
Els continguts d'esta publicació es poden distribuir, copiar i remesclar citant la font, sense usos comercials i mantenint esta llicència.
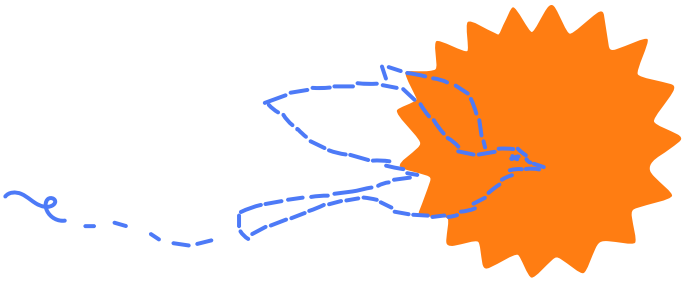
Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana, 2025.